ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 73ον ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 1937. Ἀριθ. 1

ΕΠΙ ΤΩι ΝΕΩι ΕΤΕΙ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἡ ἀρχὴ παντὸς Νέου Ἔτους εἶναι τὸ σύνορον μεταξὺ τοῦ ἀμετακλήτου Παρελθόντος καὶ τοῦ ἀγνώστου Μέλλοντος. Εἶναι ἡ ἀφετηρία μιᾶς νέας ἀγνώστου πορείας διὰ μέσου τῆς προεκτεινομένης εἰς τὸ Μέλλον ἀνθρωπίνης ζωῆς. Δέν ὑπάρχει δὲ τμῆμα τῆς μελλοντικῆς ταύτης πορείας, ἥτις, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Νέου Ἔτους, νὰ μὴ ἐμφανίζεται μὲ νέας δυνατότητας καὶ νέας προσδοκίας· διότι τὸ ἄγνωστον μένει τὸ τελευταῖον καταφύγιον τῆς Ἐλπίδος, ἕωσοῦ καὶ αὐτὸ γίνῃ Παρελθόν, ἀφῖνον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς μόνον βέβαιον καὶ ἀναφαίρετον τὸ Παρόν. Καὶ τῷ δίδει τὴν πολύτιμον στιγμὴν τῶν Ἀποφάσεων.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀποφάσεων, τὰς ὁποίας λαμβάνουν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν στιγμήν, ἥτις λέγεται ἡ ***παροῦσα στιγμή,*** ἐν ἀρχῇ εἴτε ἑνὸς νέου ἔτους εἴτε οἱασδήποτε ἄλλης ἐποχῆς, ὑπάρχει μία καὶ μόνη, τῆς ὁποίας τὰ ἀπώτερα ἀποτελέσματα ἐπεκτείνονται πέρα τοῦ τάφου. Εἶναι ἡ κυρία καὶ σπουδαιοτάτη ἀπόφασις τῆς ζωῆς, διότι κανονίζει τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰωνιότητος. Εἶναι ἐπομένως ἡ μόνη ἀπαραίτητος καὶ ἀπολύτως ἀναγκαία διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπόφασις. Δὲν λαμβάνει κανεὶς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ὅπως τὰς ἄλλας ἀποφάσεις, τὰς περὶ κοσμικῶν συμφερόντων, σχέσεων, φιλίας, ἐκλογῆς συζύγου ἢ τῶν λοιπῶν ἐγκοσμίων ὑποθέσεων, τουτέστι διὰ τῆς ἐξετάσεως, τῆς ἀντιπαραβολῆς, τῆς κρίσεως καὶ τῶν ἄλλων γνωστῶν ὁδῶν τῆς παρατηρήσεως. Εἰς τὴν Μεγάλην Ἀπόφασιν συντελοῦν ὅλαι αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος—ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος—εἶναι ἡ αὐθόρμητος συναίνεσις ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ Ἐγώ, εἰς τὴν ***παράδοσιν*** τοῦ ἀτόμου εἰς τὸν Θεόν, ὑπὸ τὴν ζωτικὴν δύναμιν τῆς Πίστεως. Ἡ δὲ πίστις αὕτη δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα παρατηρήσεως, κρίσεως καὶ ἀντιπαραβολῆς, ἀλλὰ ἀκάθεκτος πεποίθησις, ἐμπιστοσύνη τελεία καὶ ἀνεπιφύλακτος ἀποδοχὴ ἀντὶ τῆς θελήσεως τοῦ Ἐγώ. Ἡ τοιαύτη ὅμως ὁλοκληρωτικὴ παραχώρησις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν, ἥτις ἀπαιτεῖ τὴν πλήρη συναίνεσιν τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, δὲν εἶναι ἔργον ταύτης, φεῦ! ἀλλ' ἔργον τῆς πίστεως, ἣν ὑποκινεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὸν κόσμον τοῦ Θείου σχεδίου τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεὸς ἔδωκε τὴν τελείαν Ἀποκάλυψιν Ἑαυτοῦ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα διὰ μέσου τούτου εὕρῃ πᾶς ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. «Τὸν Θεὸν οὐδείς ποτε εἶδεν. Ὁ μονογενὴς Υἱός...οὗτος ἐφανέρωσεν αὐτόν.» (Ἰωάν. α' 18). Διὰ τῆς ἐνεργείας δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

προεκάλεσε τὴν πίστιν εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνας, αἵτινες ἔμελλον νὰ δώσωσι τὴν ὑπὲρ ἐκείνου μαρτυρίαν των πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἅπασαν. Τὸ αὐτὸ δὲ Πνεῦμα προκαλεῖ τὴν πίστιν ἡμῶν σήμερον εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἀποστόλων, καὶ προδιαθέτει τὰς ψυχὰς ἡμῶν πρὸς ἀνεπιφύλακτον παράδοσιν τῆς θελήσεως ἡμῶν εἰς τὸν Θεόν. Δὲν εἶναι εὔκολον πρᾶγμα μία τελεία μεταστροφὴ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, μία ἀνεπιφύλακτος παραδοχὴ καὶ σταθερὰ ἀπόφασις, ὅπως καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀφήσῃ τὰς προλήψεις καὶ ἀντιπαθείας του, τὰς ἰδιοτελείας καὶ τὰ πάθη, ἅτινα ἐπισκιάζουν τὰς συνήθεις του ἀποφάσεις, καὶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ὁδηγίαν ἐπὶ παντὸς βήματος τῆς ζωῆς, βέβαιος ὢν ὅτι αὕτη θὰ τῷ δωθῇ.

Πόσον εὐτυχὴς ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ διαρρέει ὑπὸ τὴν Θείαν ὁδηγίαν, ἥτις ἀφ᾽ ἑνὸς κατέστη μόνιμος, πρὸς χρῆσιν πασῶν τῶν γενεῶν, ἐν τῷ γραπτῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ἐξ ἄλλου δὲ χορηγεῖται δι᾽ ἀπαντήσεως εἰς προσευχήν. Ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκε μόνον τὸν γραπτόν Του Λόγον ὡς ὁδηγὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ψυχήν, τὴν τελείως ἀφιερωμένην εἰς Αὐτόν, χορηγεῖ ἐμπνεύσεις σαφεῖς, εἰς ἀπάντησιν προσευχῆς, ἐκείνου ὅστις λαβὼν τὴν Μεγάλην Ἀπόφασιν δὲν ἠθέτησεν αὐτήν. Πόσον δὲ ἤρεμον τὸ πνεῦμα ἐκείνου, ὅστις διέρχεται τοὺς περισπασμοὺς τοῦ βίου ἀτάραχος, ἄφοβος καὶ εὔελπις, διότι ἔχει τὴν Θείαν ὑπόσχεσιν ὅτι ὁ παραδιδόμενος εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀσφαλὴς ἔν τε τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ ἐν τῇ αἰωνιότητι!

"ΚΑΙΝΑ ΤΑ ΠΑΝΤΑ"

«Ἰδοὺ ποιῶ νέα τὰ πάντα»
(Ἀποκάλ. κα΄. 5)

Τὸ Νέον Ἔτος ἔχει κἄτι τὸ ἐξαιρετικὸν διὰ κάθε ἄνθρωπον, ὁποιονδήποτε καὶ ἂν ἦναι τὸ ἡμερολόγιόν του. Εἶναι εἷς σταθμός, χωρὶς νὰ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ σταθῇ ὀλίγον διὰ νὰ ξεκουρασθῇ. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου ἔτους στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων ὡς ἐκ τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος καὶ τῆς παγκοσμίου ἕλξεως. Ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, οἱ πλανῆται καὶ οἱ καλούμενοι ἀπλανεῖς ἀστέρες —πάντα κινοῦνται καὶ διὰ τῆς κινήσεως συγκρατοῦνται. Ἐὰν ἐπὶ μίαν μόνον στιγμὴν ἐσταματοῦσαν, θὰ κατεστρέφετο τὸ Σύμπαν.

Τὸ Νέον Ἔτος εἶναι λοιπὸν σταθμὸς ἐν διηνεκεῖ κινήσει· καὶ διὰ νὰ ἐννοήσωμεν κάπως πρακτικώτερον τὸ πρᾶγμα, λέγομεν ὅτι μετὰ τὸ τέλος ἑνὸς ἔτους καὶ τὴν ἀρχὴν ἑτέρου δίδεται ἡμῖν μία νέα περίοδος χρόνου, ἡ ὁποία τίθεται εἰς τὴν διάθεσίν μας πρὸς δρᾶσιν.

Ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης βλέπει νοερῶς μίαν νέαν κατάστασιν πραγμάτων μέλλουσαν νὰ ἐκδηλωθῇ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι ἀορίστου καθορισμοῦ. Ἀλλὰ τὸ νέον εἶναι γενικὸς νόμος ἢ κανὼν εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ δημιουργία τοῦ Σύμπαντος ἦτο μία νέα κατάστασις πραγμάτων εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ πνευματικὴ δημιουργία, ἐγκαινιασθεῖσα διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

εἰς τὸν κόσμον, ἦτο ἄλλη νέα κατάστασις πραγμάτων. Ὁ Ἰωάννης βλέπει μακρόθεν ἀκόμη μίαν ἄλλην νέαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ὁποίας πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντα θὰ ὑποχωρήσουν, θὰ παρέλθουν καὶ θὰ γίνουν ὅλα νέα. Καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτη, ὅτε «θὰ ἐξαλείψῃ ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ θάνατος δὲν θέλει ὑπάρχει πλέον· οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος θέλουσιν ὑπάρχει πλέον», θὰ ἦναι μία νέα κατάστασις καθαρῶς πνευματικῆς ζωῆς πέραν τοῦ παρόντος κόσμου, πέραν τῶν γνωστῶν συνθηκῶν τῆς σημερινῆς ζωῆς.

Ὡς εἴπομεν, ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ πάντοτε νέα πράγματα ὄχι εἰς τὸ μέλλον ἀλλὰ εἰς τὸ ἐνεστὼς—τώρα. Ἐνεργεῖ τὰ νέα τώρα, διὰ νὰ μᾶς συνειθίσῃ εἰς τὰ νέα· ὥστε, ὅταν πραγματοποιηθοῦν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον, νὰ μὴ θαυμάζωμεν πολύ, διότι θὰ ἤμεθα προειδοποιημένοι.

Εἶναι λοιπὸν μία ἰδιαιτέρα εὐμένεια τοῦ Θεοῦ, ὅτι κατ᾽ ἔτος μᾶς παρέχει νέαν περίοδον, ἥτις φέρει μεθ᾽ ἑαυτῆς νέα ἐντελῶς πράγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἔχομεν νὰ προσαρμοσθῶμεν διὰ τὴν πνευματικήν μας πρόοδον. Διότι ὅπως τὰ ἔτη διαδέχονται ἄλληλα χωρὶς νὰ σταματήσουν ποτὲ πουθενά, ἔτσι καὶ ἡ πρόοδός μας ἡ πνευματική, προχωροῦσα ἀπὸ πίστεως εἰς πίστιν καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν καθ᾽ ἕκαστον μόριον τοῦ χρόνου τοῦ μέλλοντος, ἀποκτᾷ νέαν πίστιν, νέαν χρησιμότητα, νέαν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα χθὲς καὶ προχθὲς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιληφθῇ.

I. ***Νέα τὰ πάντα.*** Ὅταν ἀλλάξῃ ἡ σύνθεσις τῶν διαφόρων πραγμάτων, βλέπομεν ἢ ἐννοοῦμεν τὴν νέαν μορφήν, τὴν ὁποίαν προσλαμβάνουν ταῦτα. Ὅπως π. χ. ὅταν λέγῃ τὸ ἐδάφιόν μας «Ἰδού, κάμνω νέα τὰ πάντα» καὶ προηγουμένως μᾶς ὁμιλῇ περὶ νέου οὐρανοῦ καὶ νέας γῆς, τὸν ὁποῖον εἶδε νοερῶς ὁ Ἰωάννης, καταλαμβάνομεν τὴν μεταβολήν Τί πράγματα ὅμως ἐμποροῦν κατὰ τὸ νέον ἔτος νὰ γίνουν νέα; Μήπως θὰ ἀλλάξουν αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς ἢ ἡ σχέσις μας πρὸς αὐτήν; Βεβαίως ἐξωτερικῶς ἢ φυσικῶς τίποτε δὲν θὰ μεταβληθῇ. Ἐὰν μάλιστα ἐνθυμηθῶμεν καὶ τοὺς λόγους τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ ὅτι «οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον», ἐννοοῦμεν ὅτι εἰς τὴν φυσικὴν σύστασιν τῶν πραγμάτων τίποτε δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ Ὥστε ἀλλαχοῦ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν μεταβολὴν ἢ τὴν καινότητα τῶν πραγμάτων. Μία παροιμία λέγει: «Μὲ ὅ,τι χρῶμα ἔχουν τὰ ὀμματογυάλια σου, βλέπεις τὰ πράγματα». Δηλαδή, ἡ μεταβολὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μερικὰ ὑποκειμενικὰ πράγματα. Κατ᾽ ἀκολουθίαν τὸ κυριώτερον νέον πρᾶγμα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ ***ἀπόκτησις μιᾶς νέας πείρας τῆς ζωῆς*** διὰ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ νοὸς τοῦ ἀνθρώπου. Νοῦς συνειθισμένος νὰ σκέπτηται τὸ ἐγώ, τὸ συμφέρον, τὴν ἁμαρτίαν, τὰς ἀπολαύσεις, εἶναι νοῦς πεπαλαιωμένος· διότι ἀφ᾽ ἧς ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ διανοητικότης τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αὐτη· καὶ μόνον ὅταν ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως ἀλλάξῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀναγεννήσῃ, τότε βλέπει καὶ ἐννοεῖ τὰ πάντα ὑπὸ νέον φῶς, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς αἰωνιότητος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ***νέα αὐτη καρδία,*** ἡ ἀναγεννωμένη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐννοεῖ τὸν Θεὸν ὑπὸ νέαν ὄψιν, ὄχι ὡς σληρὸν καὶ ἀδυσώπητον ἄρχοντα, ἀλλ᾽ ὡς ἀγαθὸν

καὶ φιλόστοργον Πατέρα, μεριμνῶντα περὶ τῶν πλασμάτων Του καὶ παρασκευάζοντα τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν των.

Βλέπει τοὺς πέριξ ἀνθρώπους ὄχι ὡς ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ νικήσῃ ἢ νὰ ἐκτοπίσῃ, ἀλλ᾽ ὡς πλάσματα τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ· καὶ ἑπομένως συνδέεται μετ᾽ αὐτῶν καὶ ὀφείλει νὰ φροντίζῃ καὶ δι᾽ αὐτοὺς ὅπως φροντίζει καὶ δι᾽ ἑαυτόν. Τρόπον τινὰ βλέπει μίαν φυσικήν, ἀλλὰ κυρίως μίαν πνευματικὴν ἀλληλεγγύην πρὸς αὐτοὺς καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἀποκτοῦν, διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Χριστόν, τὴν εὐλογημένην ἐκείνην ἀντίληψιν ὅτι δὲν εἶναι πλέον ξένοι καὶ πάροικοι ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ὁ Παῦλος βλέπει ὅτι εἶναι χρεώστης εἰς Ἕλληνάς τε καὶ βαρβάρους καὶ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι διὰ νὰ κερδίσῃ παντὶ τρόπῳ τινάς.

Ἔπειτα ἡ ἀναγεννωμένη αὕτη καρδία θὰ βλέπῃ τὸν Οὐρανὸν καὶ τὸν Θάνατον ὑπὸ ὅλως νέαν μορφήν. Ὁ Οὐρανὸς θὰ ἦναι δι᾽ αὐτὸν ὁ τόπος τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς μακαριότητος, διότι ἐκεῖ θὰ ἐξαλειφθοῦν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προξενοῦν θλῖψιν, πόνον, στενοχωρίαν, χωρισμόν, καὶ ὁ θάνατος δὲν θὰ παρουσιάζῃ τὴν φρικτήν του μορφήν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ κόσμου, ἀλλὰ θὰ ἦναι ἡ συντομωτέρα ὁδὸς πρὸς τὴν εὐτυχίαν, πρὸς τὴν μακαριότητα τὴν ἀτελεύτητον καὶ τὴν αἰώνιον. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο θ᾽ ἀλλάξῃ καὶ τὴν περὶ τῆς παρούσης ζωῆς ἄποψιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ παροῦσα ζωὴ δὲν θὰ ἦναι ὁ τόπος τοῦ κόπου καὶ τοῦ μόχθου, τῶν διασκεδάσεων καὶ τῶν ἀσωτειῶν, τοῦ «ἂς φάγωμεν καὶ ἂς πίωμεν διότι αὔριον ἀποθνήσκωμεν», ἀλλὰ θὰ ἦναι ὁ τόπος τῆς προετοιμασίας, τῆς προπαρασκευῆς ἐν πνεύματι διὰ τὸν εὐδαίμονα ἐκεῖνον τόπον, ὅπου θὰ ἐξαλειφθῇ πᾶν δάκρυον, καὶ κυρίως θὰ μᾶς προπαρασκευάσῃ διὰ ν᾽ ἀπολαύσωμεν τὸν νέον οὐρανὸν καὶ τὴν νέαν γῆν, ἔνθα θὰ κατοικῇ δικαιοσύνη.

II. ***«Ἰδού, ποιῶ».*** Ὁ ὑποσχόμενος εἶναι ὁ Καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὁ Κύριος, ὅστις ἔχει ἐξουσίαν ἀπόλυτον, αἰώνιον, ἀτελεύτητον. Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι εἰμὴ συνέχεια τῆς ἐνεργείας Του. Ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ δὲν παύει ἐνεργῶν. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔλεγεν, ὅτε ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς: «Ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι».

Ὅ,τι ὑπόσχεται ὁ Θεὸς τὸ ἐκτελεῖ· διότι αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ εἶναι ναὶ καὶ ἀμήν. Ἡ ὑπόσχεσίς Του διὰ τὸ νέον ἔτος εἶναι ἡ αὐτή. «Ἰδού, ποιῶ νέα τὰ πάντα». Δὲν παύει, δὲν ἡσυχάζει, ἀλλ᾽ ἐργάζεται διὰ νὰ φέρῃ τοὺς πάντας εἰς ὑποταγὴν πρὸς τὸ θέλημά Του· ἐργάζεται καὶ ἐνεργεῖ διὰ νὰ καταστήσῃ προσιτὰ εἰς πάντας τὰ νέα πράγματα. Ὁ Θεὸς δὲν ἀδρανεῖ ποτέ, καὶ δίδει ἓν σπουδαῖον μάθημα εἰς ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι εἴμεθα ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἀδράνειαν. Διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει εἶναι εὐτύχημα ὅτι ὅ,τι κάμνει ὁ Θεός, τὸ ἐνεργεῖ δι᾽ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐξέλεξεν ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ νὰ ἦναι συνεργοὶ Αὐτοῦ εἰς τὰ νέα πράγματα, τὰ ὁποῖα ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς ὅτι θὰ κάμῃ κατὰ τὸ νέον τοῦτο ἔτος.

Συνεπῶς ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἤμεθα ἕτοιμοι, ἐφωδιασμένοι μὲ ὅλα τὰ ἐφόδια διὰ τὴν συνεργασίαν ταύτην μετὰ τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἐφόδια ταῦτα εἶναι:

1. ***Πίστις***—νέα πίστις, ηὐξημένη πίστις. «Κύριε, αὔξησον τὴν πίστιν ἡμῶν».

2. ***Ἐξάρτησις καὶ ὑποταγή.*** Ὅταν ὁ Κύριος μᾶς προσλαμβάνῃ ὡς συνεργάτας Του, πρέπει (α) νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς Αὐτόν, νὰ δεχώμεθα τὰ παραγγέλματά Του καὶ νὰ τὰ ἐκτελῶμεν.

(β) Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν συναίσθησιν ὅτι δὲν ἐνεργοῦμεν ἡμεῖς ἐξ οἰκείας ἡμῶν βουλήσεως ἀλλ᾿ ὅτι ἐνεργοῦμεν διὰ τῆς δυνάμεως, τῆς ἐνισχύσεως, τῆς ἐνθαρρύνσεως τοῦ Θεοῦ. «Τὰ πάντα δύναμαι διὰ τοῦ ἐνδυναμοῦντός με Χριστοῦ».

Ὁ Θεὸς θὰ κάμῃ νέα πράγματα διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως καὶ ἡμῶν κατὰ τὸ νέον τοῦτο ἔτος. Ὄχι διότι δὲν δύναται μόνος Του νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι θέλει, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς ἓν μέρος, ἔστω μικρόν, ἐλάχιστον, εἰς τὴν δρᾶσιν ταύτην, ἡ ὁποία προτίθεται νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν ὅλων τῶν πραγμάτων.

Εἶσαι ἕτοιμος κατὰ τὸ νέον ἔτος νὰ τεθῇς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Θεοῦ; Μὴ στρεβλώνῃς τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀσυνεπείας, ἀπροσεξίας καὶ ἀμελείας σου.

III. Τοῦτο ἐγείρει ἓν ἄλλο ζήτημα — τὸ ζήτημα τῆς ***ὑπηρεσίας*** μας εἰς τὰς ***βουλὰς*** καὶ τὰς ***ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.***

Πολλάκις βλάπτομεν ἀντὶ νὰ βοηθήσωμεν, ἀναχαιτίζομεν ἀντὶ νὰ ἐπεκτείνωμεν, ἐπιβραδύνομεν ἀντὶ νὰ ἐπισπεύδωμεν, ἐλαττώνωμεν ἀντὶ νὰ αὐξάνωμεν, σμικρύνωμεν ἀντὶ νὰ μεγεθύνωμεν, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἐμποδίζωμεν τὴν πραγματοποίησιν τῶν νέων πραγμάτων.

Ἂν αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ τακτική μας κατὰ τὸ παρελθόν, ἂς ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν Κύριον ***ἐν ἡμῖν πρῶτον νὰ κάμῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνακαινίσεως,*** δίδων ἡμᾶς νέας διαθέσεις, νέας δυνάμεις, νέα αἰσθήματα, νέας ὁράσεις τῆς ἀγάπης, τῆς χάριτος, τῆς ἀληθείας Αὐτοῦ. Ἂς μὴ παύσωμεν προσευχόμενοι καὶ ἀγρυπνοῦντες, διὰ νὰ ἤμεθα ἕτοιμα ὄργανα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βουλῶν Του εἰς τὴν νέαν κατάστασιν κατὰ τὸ νέον τοῦτο ἔτος, ὥστε νὰ παγιωθῇ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐδοκία μεταξὺ τῶν λαῶν, ἡ συνεργασία διὰ τὴν ἐπικράτησιν δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, ἀσφαλείας καὶ χρησιμότητος μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς οἰκουμένης.

Εἴθε τὰ νέα πράγματα τοῦ Θεοῦ νὰ ἦναι ἡ πεῖρα παντὸς Χριστιανοῦ κατὰ τὸ νέον τοῦτο ἔτος! Ἀμήν.

(Λόγος κηρυχθεὶς 3 Ἰανουαρίου 1937). ***Π. Γ. Λογγινίδης.***

— Ὁ πόλεμος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὠργανωμένη βαρβαρότης· ὁπωσδήποτε καὶ ἂν στολισθῇ καὶ μεταμφιεσθῇ, παραμένει ὁ ἴδιος—μία κληρονομία ἐκ τῆς ἀγρίας καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου.

— Εἰς τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν δὲν ὑπάρχει θέσις διὰ τὸν πόλεμον.

— Εἰς τί ὠφελοῦν νέαι ἐφευρέσεις καὶ νέαι γνώσεις, ἂν πρόκειται νὰ μᾶς ἐπαναφέρουν εἰς τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας τῆς βαρβαρότητος;

— Χρειάζονται κόποι καὶ μόχθοι πολλῶν ἐτῶν διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ ἕνα ἔθνος τὰς ζημίας, ἰδίως τὰς ἠθικάς, ἑνὸς μόνον ἔτους πολέμου.

— Εἴθε τὸ Νέον Ἔτος, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσήλθομεν, νὰ παρέλθῃ ἀπόλεμον καὶ ἀναίμακτον!

† ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ ΛΟΓΓΙΝΙΔΗΣ

Ὅλως αἰφνιδίως τῇ 6 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ἐν τῷ μέσῳ τῆς ποιμαντορικῆς του δράσεως ἀπέθανεν ἐκ στηθάγχης ὁ αἰδ. Πολύκαρπος Λογγινίδης, ποιμὴν τῆς Α΄. ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας καὶ πρόεδρος τῆς Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Συνόδου, ἀφήσας βαρὺ πένθος εἰς τὸ ποίμνιόν του καὶ μέγα κενὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Εὐαγγελικὴν ἀδελφότητα. Ὁ μεταστὰς ἦτο πιστὸς καὶ ἀνεπαίσχυντος ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου, σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς εἰς ὅλους, ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, διὰ τὴν ἀφιέρωσίν του εἰς τὸ πνευματικόν του ἔργον, διὰ τὴν πραότητα τοῦ χαρακτῆρός του, καὶ διὰ τὰς πολλάς του Χριστιανικὰς ἀρετάς.

Τὴν ἀπώλειάν του θὰ αἰσθανθῶσι βαθέως ὄχι μόνον τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ ποίμνιον ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ Ἑλλ. Εὐαγγελικαὶ κοινότητες, ἃς συχνάκις ἐπεσκέπτετο καὶ ἐνεθάρρυνε, καὶ οἱ συνεργασθέντες μετ᾿ αὐτοῦ εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Ἰδιαιτέρως δὲ τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν ἀποχαιρετᾷ ἐν αὐτῷ μετὰ βαθείας συγκινήσεως τὸν ἄοκνον καὶ δόκιμον συνεργάτην καὶ φίλον.

Εἰς τὴν ἀπορφανισθεῖσαν οἰκογένειάν του ἀπευθύνομεν, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν καὶ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φίλων του, τὴν ἔκφρασιν τῆς βαθείας ἡμῶν συμμετοχῆς εἰς τὸ πένθος αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοιούτου συζύγου καὶ πατρός.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ Πολύκαρπος Λογγινίδης ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι τοῦ Πόντου τῇ 23 Φεβρουαρίου (π. ἡ.) 1875. Ὁ πατήρ του Γρηγόριος Λογγινίδης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Εὐαγγελικὸς Ἕλλην τῆς Τραπεζοῦντος, ὑποστὰς πολλοὺς διωγμοὺς διὰ τὰ θρησκευτικά του φρονήματα. Ὡς δεῖγμα τῶν διωγμῶν τούτων ἀναφέρομεν ὅτι οἱ συγγενεῖς του ἔπεισάν ποτε τὴν σύζυγόν του νὰ ζητήσῃ διαζύγιον καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν οἰκίαν του, συμπαραλαβοῦσα τὰ τέκνα της, ἐν οἷς καὶ τὸν νήπιον Πολύκαρπον. Παρέμεινε δὲ παρὰ τὸ πλευρόν του μόνος ὁ μεγαλείτερος υἱός του Ἀθανάσιος. Ἡ αἴτησις ὅμως περὶ διαζυγίου ἀπερρίφθη. Ὁ δὲ Ἕλλην πρόξενος Τραπεζοῦντος (διότι ἡ οἰκογένεια Λογγινίδου ἦσαν Ἕλληνες ὑπήκοοι) συνέστησεν εἰς τὴν σύζυγον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον, τοῦθ᾿ ὅπερ καὶ ἔπραξεν αὕτη, βαθμηδὸν δὲ ἀποκατεστάθη τελείως ἡ οἰκογενειακὴ ἁρμονία, ἰδίως εἰς τὰ θρησκευτικὰ φρονήματα.

Ὁ νεαρὸς Πολύκαρπος ἀνετράφη ἐν Τραπεζοῦντι, ὅπου ἐφοίτησεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δημοτικὸν σχολεῖον, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὸ ἐν Κοτυώροις (Ὀρδοῦ) Ἑλληνικὸν σχολεῖον. Κατόπιν ἐσυνέχισεν ἀνωτέρας σπουδὰς εἰς τὸ ἐν Μερζιφοὺν Ἀμερικανικὸν Κολλέγιον ἐπὶ τριετίαν. Εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν διωρίσθη διδάσκαλος εἰς τὸ ἐν Ὀρδοῦ σχολεῖον τῆς Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς κοινότητος, ὅπου εἰργάσθη ἐπὶ τρία περίπου ἔτη. Τὴν ἐκεῖ δρᾶσίν του θὰ ἐνθυμῶνται οἱ πλεῖστοι τῶν σήμερον ἐν Κατερίνῃ ἐγκατεστημένων Εὐαγγελικῶν προσφύγων, διατελέσαντες μαθηταί του.

Τὸ διδασκαλικὸν τοῦτο ἔργον διέκοψε διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας δι' ἀνωτέρος σπουδάς, ὅπου ἤδη ὁ πρεσβύτερός του ἀδελφὸς Ἀθανάσιος ἦτο ποιμὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς κοινότητος. Ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας μόλις εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του, πάσχοντος ἐξ ἀνιάτου νοσήματος καὶ ἀποθανόντος τῇ 18 Ἰουλίου 1898. Μετὰ τριετεῖς σπουδὰς ἐν Ἀθήναις, λαβὼν τὸ ἀπολυτήριον τοῦ Γυμνασίου, ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν εἰς τὴν μεγάλην Θεολογικὴν Σχολὴν Westminster College ἐν Κανταβριγίᾳ, ἔνθα τῷ 1904 ἔτυχε τοῦ διπλώματος τοῦ προλύτου τῆς θεολογίας καὶ ἐχειροτονήθη ἐν Λιβερπούλῃ ὡς ἱεροκῆρυξ, παρόντος καὶ τοῦ ἀοιδίμου Μιχαὴλ Καλοποθάκη, ὅστις τὸν ὑπερηγάπα καὶ παντοιοτρόπως τὸν εἶχε προστατεύσει. Συμπίπτοντος τότε ἐν Λιβερπούλῃ τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου τῶν Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς τὴν χειροτονίαν του παρέστησαν πολλοὶ σύνεδροι ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου.

Μεθ' ὃ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐτοποθετήθη κατὰ πρῶτον ὡς ἱεροκῆρυξ τῆς ἐν Πειραιεῖ Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, ὅπου εἰργάσθη μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1908. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐνυμφεύθη (29 Ἰουλίου 1906) τὴν κ. Ἰωάνναν Μπροὺχ ἐκ Γερμανίας. Κατόπιν μετεκλήθη ὡς ποιμὴν τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ εἰργάσθη μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1911, ὁπότε ἠσθένησε σοβαρώτατα ἐκ πολυνευρίτιδος, σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος διὰ τῶν προσευχῶν τῆς Ἐκκλησίας του, ἀφοῦ οἱ ἰατροὶ εἶχον ἀποβάλει πᾶσαν ἐλπίδα διασώσεώς του, καὶ μάλιστα εἶχε παραγγελθῆ καὶ τὸ φέρετρόν του. Μεταφερθεὶς εἰς Ἀθήνας καὶ νοσηλευθεὶς ἐπὶ δίμηνον εἰς τὸ νοσοκομεῖον «Εὐαγγελισμός», ἀνέκτησε τελείως τὴν ὑγίειαν του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεβίωσεν ὁ Μιχαὴλ Καλοποθάκης, καὶ εἰς τὴν χηρεύουσαν Ἑλλ. Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν Ἀθηνῶν ἐκλήθη τότε ὡς ποιμὴν ὁ Πολύκαρπος Λογγινίδης, εἰς δὲ τὴν ἱερὰν ταύτην διακονίαν διῆλθε τὰ ὑπόλοιπα 25 ἔτη τοῦ βίου του. Ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1923 διετέλεσε πρόεδρος τῆς Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Συνόδου. Μετὰ δὲ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπανειλημμένως ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνδέσμου τούτου, μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1930—1937 συνεχῶς. Τῷ 1934 προσκληθεὶς μετέβη εἰς Χαρτοὺμ τοῦ Σουδὰν καὶ ὠργάνωσε τὴν ἐκεῖ ὑφισταμένην Ἑλλ. Εὐαγγελικὴν κοινότητα εἰς τακτικὴν ἐκκλησίαν. Ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλ. Εὐαγγελικὴν Σύνοδον εἰς διάφορα διεθνῆ Εὐαγγελικὰ συνέδρια ἐν Εὐρώπῃ—τῷ 1927 ἐν Βουδαπέστῃ, τῷ 1929 ἐν Βασιλείᾳ, τῷ 1930 ἐν Ἔλμπερφελτ καὶ τῷ 1935 ἐν Πράγᾳ.

Ἐκτὸς τῶν ποιμαντορικῶν καὶ συνοδικῶν του καθηκόντων, εἰργάσθη καὶ διὰ τοῦ καλάμου του, ἐκδίδων φυλλάδια καὶ συγγράφων ἄρθρα διὰ τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς», μεταφράσας δὲ ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς διάφορα θρησκευτικὰ βιβλία, ὡς τὸ ἔργον τοῦ Blackstone «Ὁ Κύριος ἔρχεται», τὸ τοῦ Torrey «Δύσκολα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς», ἐκ τῆς Γαλλικῆς τὸ τοῦ E. E. Alexander «Πεντηκοστιανισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς» (ἀνέκδοτον εἰσέτι), καὶ ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς τὸ τοῦ Stanley Jones «Ὁ Χριστὸς καὶ τὰ ἀνθρώπινα δεινοπαθήματα», τῇ παρακλήσει τῶν ἐν Χανίοις Εὐαγγελικῶν.

Τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον προσεβλήθη ὑπὸ ὀξείας στηθάγχης, ἥτις παρ' ὀλίγον τότε νὰ ἀποβῇ θανατηφόρος· ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ἡ ἐκκλησία του τῷ ἐχορήγησε πολύμηνον ἄδειαν ἀναρρωτικήν, ἥτις ἐφαίνετο ὅτι ἀποκατέστησε τὴν ὑγίειαν του. Διὸ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἐπέμεινε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐνεργὸν ἱερὰν διακονίαν παρὰ τοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ τὰς προτροπὰς τῶν οἰκείων καὶ τοῦ ποιμνίου του. Ἐπανέλαβε τὸ πρωϊνὸν κήρυγμά του κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ διηύθυνεν ἐνίοτε τὴν συνάθροισιν τῆς Πέμπτης. Τελευταίως ἀπεφάσισε νὰ ἀρχίσῃ πάλιν κηρύττων καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς κατὰ δεκαπενθήμερον. Τὴν Κυριακὴν 3 Ἰανουαρίου ἐκήρυξε καὶ κατὰ τὴν πρωϊνὴν καὶ κατὰ τὴν ἀπογευματινὴν λατρείαν τῆς ἐκκλησίας του (τὸν πρωϊνόν του λόγον «Καινὰ τὰ πάντα» δημοσιεύομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος τεύχους). Συμπιπτούσης δὲ τῆς ἐτησίας Ἑβδομάδος Παγκοσμίου Προσευχῆς, ἣν ὀργανώνει ὁ Παγκ. Εὐαγγελικὸς Σύνδεσμος, προέστη τῆς συναθροίσεως τῆς 5 Ἰανουαρίου κατὰ τὸ πρόγραμμα. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔλαβε τὸ λιτὸν δεῖπνόν του, μεθ' ὃ εἰργάσθη εἰς τὸ γραφεῖόν του μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Ἔπειτα κατεκλίθη, ἀλλ' ἔμεινεν ἄϋπνος μέχρι τῆς 2ας πρωϊνῆς, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ βηχὸς καὶ στενοχωρίας, ἥτις προηγήθη μιᾶς κεραυνοβόλου προσβολῆς στηθάγχης. Ἐκλήθη ὁ ἰατρός ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπρόφθασεν ἐν τῇ ζωῇ, διότι ἐν τῷ μεταξὺ μὲ τὰς λέξεις «Εἰς χεῖράς Σου, Θεέ μου!» παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Ἡ κηδεία τοῦ Πολυκάρπου Λογγινίδου ἐγένετο τὴν ἐπομένην (7 Ἰανουαρίου) περὶ ὥραν 10.30 π. μ. ἐν τῇ παρὰ τὴν Πύλην Ἀδριανοῦ Α΄. Ἑλλ. Εὐαγγελικῇ Ἐκκλησίᾳ, πρωτοστατοῦντος τοῦ αἰδ. Ξενοφῶντος Π. Μόσχου, ἐν μέσῳ ἀσφυκτικῆς συρροῆς κόσμου. Κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ὡμίλησεν ὁ κ. Μόσχου, ἐξάρας τὸ ἔργον τοῦ μεταστάντος συλλειτουργοῦ του, ἐψάλησαν δὲ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς οἰκογενείας οἱ ὕμνοι «*Κύριε, ὁδήγησόν με*» καὶ «*Εὐλογητὸς δεσμός*», καὶ ὑπὸ εἰδικοῦ χοροῦ τὸ «*Μακάριοι οἱ νεκροί*», ὅπερ ὁ μεταστὰς εἶχε μελοποιήσει.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Δημ. Μ. Καλοποθάκης, ἐξ ὀνόματος τῆς Α΄. Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, ἀπηύθυνε τὸν κάτωθι ἀποχαιρετισμὸν εἰς τὸν νεκρὸν ποιμένα:

«*Εἰς ἐμὲ δυστυχῶς, ὡς τὸν ἀρχαιότερον ἐκ τῶν Πρεσβυτέρων τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἔλαχε τὸ θλιβερὸν καθῆκον νὰ ἀποτείνω ἐκ μέρους τῆς ἐκκλησίας τὸ ὕστατον χαῖρε εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ αἰδ. Πολυκάρπου Λογγινίδου, ὅστις ἐπὶ 25ετίαν διετέλεσε ποιμὴν αὐτῆς.*

Ἡ ἐκκλησία ἡμῶν συνέχεται σήμερον ὑπὸ βαθυτάτης θλίψεως ὡς ἐκ τῆς αἰφνιδίας ἀπωλείας τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ σεβαστοῦ ποιμένος της, τὸν ὁποῖον μετὰ τόσης χαρᾶς πρὸ τριῶν μηνῶν εἶδεν ἐπανερχόμενον εἰς τὰ ποιμαντορικά του καθήκοντα μετὰ μίαν περίοδον ἀναπαύσεως ἀπαραιτήτου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑγιείας του. Ἡ μόνη μας μέριμνα ἦτο μήπως ἡ ἐπάνοδός του εἰς τὴν ἐνεργὸν διακονίαν ἦναι πρόωρος· καὶ πρὸ τεσσάρων ἀκόμη ἡμερῶν, ὅτε μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ ἀναλάβῃ πάλιν τὸ ἑσπερινὸν κήρυγμα τῆς Κυριακῆς ἐναλλὰξ μεθ' ἑτέρου ἀδελφοῦ, ἐγὼ αὐτὸς τὸν ἀπέτρεψα ζωηρῶς ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν ταύτην, διότι ἐφοβούμην ὅτι ὑπερετίμα τὴν ἔκτασιν τῆς ἀναρρώσεώς του. Δυστυχῶς ὑπῆρξα ἀληθὴς μάντις κακῶν!

Ἀλλ' ὁ Πολύκαρπος Λογγινίδης δὲν ἐσκέπτετο ποτὲ τὴν ὑγίειαν του, προκειμένου περὶ τῆς ἱερᾶς διακονίας, εἰς ἣν παιδιόθεν εἶχεν ἀφιερωθῆ. Δι' αὐτὸν τὸ καθῆκον ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐθύνη του ὡς ποιμενάρχου διὰ τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου του ἐπεσκίαζον πᾶσαν ἄλλην σκέψιν. Εἶχεν ὡς σύμβολον τῆς ζωῆς του τὸ τοῦ Παύλου: «Οὐαὶ εἰς ἐμέ, ἐὰν δὲν εὐαγγελίζωμαι τὸν Χριστόν!» Πάντες, ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν ἐκ τοῦ πλησίον, ἔβλεπον τὴν ὑπερτάτην αὐτὴν ἀφιέρωσίν του εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου του. Καὶ δὲν ἐφείδετο τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν του δυνάμεων, κηρύττων τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, νουθετῶν καὶ ἐνισχύων τοὺς ἀδυνάτους τῇ πίστει, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἀσθενοῦντας καὶ παρηγορῶν τοὺς τεθλιμμένους. Ὁ δὲ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ὅστις τὸν κατέτρωγεν ὡς νέον, δὲν ἐμαράνθη μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν. Τοὐναντίον, μοὶ φαίνεται ὅτι ὅσῳ παρήρχετο ὁ χρόνος, ὅσῳ ἐπλησίαζεν ἐγγύτερον πρὸς τὸ φυσικὸν τέρμα τῆς ζωῆς του, τόσῳ ᾐσθάνετο τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐργασθῇ ἐντατικώτερον, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τὸ σκότος τῆς νυκτός, καθ' ἣν οὐδεὶς δύναται νὰ ἐργασθῇ. Καὶ ὁ θάνατος τὸν εὗρεν ἐν πλήρει δράσει ἀγωνιζόμενον τὸν καλὸν ἀγῶνα.

Ἕτερον προέχον χαρακτηριστικὸν τοῦ μεταστάντος ποιμένος ἡμῶν ἦτο ἡ πραότης, συμπάθεια καὶ ἀγάπη του πρὸς πάντας ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ «πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως». Εἶχε μάθει καλῶς τὴν δυσκολωτάτην τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν — τὴν ἐπιείκειαν καὶ συγχωρητικότητα ἀπέναντι ἐκείνων, οἵτινες τυχὸν τὸν εἶχον πικράνει. Ὅλοι μας ἐπαναλαμβάνομεν καθ' ἡμέραν τὸ «Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν», ἀλλὰ πόσον ὀλίγοι ἐξ ἡμῶν ἐφαρμόζομεν εἰς τὴν ζωήν μας τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀρχήν! Ἐκ τῶν ὀλίγων, ἀσφαλῶς εἷς ἦτο ὁ Πολύκαρπος Λογγινίδης, καὶ εἰς ἀπόδειξιν θὰ ἠδυνάμην νὰ σᾶς ἀναφέρω συγκεκριμένας περιπτώσεις.

Ἐπίσης ὑπῆρξε πιστὸς θεματοφύλαξ τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας, μὴ δεχόμενος συμβιβασμοὺς μὲ οἱανδήποτε ἑτεροδιδασκαλίαν ἢ μὲ οἱανδήποτε μορφὴν ἀπιστίας ἢ κοσμικοῦ φρονήματος.

Τοιαύτη πιστότης δυστυχῶς ὄχι μόνον φαίνεται ἐλλείπουσα εἰς πολλοὺς σήμερον ἐκ τῶν διακονούντων τὴν ἐπίγειον Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶναι καὶ δύσκολος μὲ τὰς πολλαπλᾶς μεταμφιέσεις τοῦ Πονηροῦ εἰς τὴν σύγχρονον ἀνθρωπίνην σκέψιν καὶ κοινωνικὴν ζωήν.

Τέλος, ὁ μακαρίτης ἠγωνίζετο νὰ παρέχῃ ἑαυτὸν παράδειγμα ζωντανὸν τῶν Χριστιανικῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἐκήρυττε καὶ ἐδίδασκεν.

Ἰδοὺ διατί μᾶς συνέχει μεγάλη ὀδύνη σήμερον ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον ἀφίνει ἐν μέσῳ ἡμῶν ἡ μετάστασίς του εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν.

Ἀλλ' ἡ θλῖψις ἡμῶν αὐτη δὲν πρέπει νὰ ἦναι ὡς τὸ πένθος ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἐλπίδα. Ἡ στέρησις τοιούτου ποιμένος καὶ ἀδελφοῦ πρέπει νὰ μᾶς ὠθήσῃ πρὸς μίμησιν τῶν ἀρετῶν του καὶ συνέχισιν τοῦ ἔργου του. Διότι τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος ἀφιέρωσε τὴν ζωήν του ὁλόκληρον, δὲν ἦτο ἁπλῶς ἔργον αὐτοῦ ἀτομικὸν ἀλλ' ἔργον τοῦ Θεοῦ — ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Ἡ μεγαλειτέρα λοιπὸν ἔνδειξις τιμῆς, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἐκδη-

λώσωμεν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Πολυκάρπου Λογγινίδου — ἡ ἔνδειξις, ἡ ὁποία ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐκδήλωσιν θὰ τὸν ἐχαροποίει — θὰ ἦναι τὸ νὰ ὁπλισθῶμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὰ αὐτὰ πνευματικὰ ἐφόδια, ἅτινα καὶ ἐκεῖνος εἶχεν ἐν τῇ ζωῇ του — ***πίστιν καὶ ἀφιέρωσιν*** *— καὶ μὲ αὐτὰ νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον, ὅπερ εἰργάσθη αὐτὸς ἐπὶ 25 - ετίαν μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, προηγουμένως δὲ εἰς ἄλλας ἐκκλησίας.*

Μακαρία ἡ ὁδός, ᾗ πορεύῃ σήμερον, ἀλησμόνητε ἀδελφὲ ἡμῶν! Σὺ μὲν εἰσέρχεσαι εἰς τὴν ἐπουράνιον ἀνάπαυσιν, ἄξιον τῆς ὁποίας σὲ κατέστησαν οἱ πιστοὶ καὶ πολυετεῖς κόποι σου εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Ἡ δὲ μνήμη σου θὰ μείνῃ ζωηρὰ καὶ διαρκὴς εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων, ὅσοι σὲ ἐγνώρισαν ὡς πιστὸν στρατιώτην Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσθης, τὸν δρόμον ἐτελείωσας, τὴν πίστιν ἐτήρησας! Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου!»

Μετὰ τοῦτο ὁ αἰδ. E. Schäfer, ποιμὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς κοινότητος καὶ ὁ αἰδ. R. Raymer, ἐφημέριος τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὡμίλησαν διὰ βραχέων, ἀποχαιρετήσαντες τὸν Ἕλληνα συλλειτουργὸν αὐτῶν.

Εἰς τὸ κοιμητήριον ὡμίλησε καταλλήλως ὁ ποιμὴν τῆς ἐν Πειραιεῖ Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἐκκλησίας κ. Κ. Ὑφαντίδης καί τινες ἄλλοι. Τοὺς στεφάνους καὶ τὸ φέρετρον ἐκράτουν ἐντὸς τοῦ κοιμητηρίου οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ νέοι τῆς ἐκκλησίας τοῦ μεταστάντος ποιμένος.

Γαίαν ἔχοι ἐλαφράν!

ΕΝ ΑΝΑΜΟΝΗι ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ

«Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐγὼ ποιῶ, σὺ δὲν ἐξεύρεις τώρα, θέλεις ὅμως γνωρίσει μετὰ ταῦτα».
(Ἰωάν. ιγ΄. 7).

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὡρισμένη περίπτωσις ὑπηγόρευσε τοὺς ἀνωτέρω λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἡ ἐρώτησις τοῦ Πέτρου κατὰ τὴν νύκτα τοῦ τελευταίου δείπνου, «Κύριε, Σὺ μοῦ νίπτεις τοὺς πόδας ;» ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ Ἐκεῖνος ἐπὶ τῆς εἰδικῆς αὐτῆς περιπτώσεως καὶ νὰ πληροφορήσῃ τὸν Πέτρον ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲν δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ τὴν σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεργείας Του, ἀλλὰ θὰ παρουσιάζετο μετὰ ταῦτα εὐκαιρία νὰ μάθῃ καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ νόημα τῆς μεγάλης χειρονομίας τοῦ Διδασκάλου.

Ἐὰν οἱ λόγοι οὗτοι προήρχοντο ἀπὸ κοινὸν ἄνθρωπον, ὅσον μέγας καὶ ἂν ἦτο οὗτος, δὲν θὰ εἶχον ἐφαρμογὴν εἰμὴ εἰς τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν, ἥτις τοὺς προεκάλεσεν. Ἀλλ᾽ οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ ἐκκινοῦν ἀπὸ μίαν ὡρισμένην αἰτίαν, διὰ νὰ γίνουν ἀποκάλυψις, νὰ ἀποτελέσουν κλεῖδα τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς καὶ νὰ χρησιμεύσουν ὡς πνευματικὴ τροφὴ μυριάδων ἀνθρώπων διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Τοιουτοτρόπως οἱ λόγοι οὗτοι ἀποκτοῦν ἄπειρον βαρύτητα, λαμβάνουν τὴν θέσιν των ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ὅλης ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ διανοίγουν

ἐνώπιον τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν μας εὐρυτέρους ὁρίζοντας Θείων ἀποκαλύψεων, αἵτινες ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποβλέπουν εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἡμῶν ἐν τῇ πίστει, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιτρέπουν εἰς πάντα πιστὸν μεγαλειτέραν ἐξοικείωσιν καὶ ἐπομένως μεγαλειτέραν ὑποταγὴν αὐτοῦ εἰς τὰ σχέδια τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Οὕτω σκεπτόμενοι δυνάμεθα νὰ ἀτενίσωμεν πρὸς τοὺς εὐρεῖς τούτους πνευματικοὺς ὁρίζοντας καὶ νὰ διακρίνωμεν μερικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκπέμπουν μέχρις ἡμῶν τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ἔζησε καὶ ἐδίδαξεν ὁ μέγας Ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν.

1. ***Ὁ Κύριος κάμνει κἄτι.*** Περὶ τούτου Ἐκεῖνος μᾶς βεβαιοῖ κατηγορηματικῶς. Εὐαρεστεῖται εἰς τὴν ἀσχολίαν τοῦ Θείου Αὐτοῦ ἔργου Οὐδέποτε μένει ἀργός. Ὅτε ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς διεκήρυξεν: «Ἐγὼ πρέπει νὰ ἐργάζωμαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἐφ' ὅσον εἶναι ἡμέρα» (Ἰωάν. θ'. 4). Καὶ τώρα ὁπότε εἶναι εἰς τὴν δόξαν του ἐν οὐρανῷ ἐργάζεται ἑτοιμάζων τόπον δι' ἡμᾶς. (Ἰωάν. ιδ'. 2) Τὸ ἐργαστήριον τοῦ Κυρίου εἶναι ἀόρατον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' Ἐκεῖνος ἐργάζεται. Εἰργάσθη διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τὴν ἐξησφάλισε· τώρα ἐργάζεται διὰ νὰ φέρῃ τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πατρός. Ὅταν δὲ σκεπτώμεθα ποῖος εἶναι ὁ ἐργαζόμενος, ἀναγνωρίζομεν εὐκόλως ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον Αὐτὸς κάμνει εἶναι θαυμαστόν τι καὶ οὐράνιον. Χρησιμοποιεῖ βεβαίως ὑλικὰ διὰ τὸ ἔργον Του καὶ ταῦτα εἶναι ***δύναμις, σοφία, ἀγάπη***. Ὅτε Ἐκεῖνος ἐδημιούργησε τὸν ὑλικὸν κόσμον, τὰ πάντα ἔφερον τὴν σφραγῖδα τῆς τελειότητος, ὡς ἔργα ἐξελθόντα ἐκ τῶν χειρῶν ἀπαραμίλλου καλλιτέχνου. Καὶ τώρα ὅτε ἐργάζεται ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς Αὐτοῦ, αἱ χεῖρες Του παρασκευάζουν τελειότητας. Πόσον ἀνακουφίζει τὴν ψυχὴν ἡ σκέψις ὅτι ὁ Κύριος ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν πιστῶν Του!

2. ***Ὅ,τι ὁ Κύριος κάμνει, ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν τώρα.*** Καὶ δὲν πρέπει, τοῦτο νὰ μᾶς ἐκπλήττῃ. Ποίαν ἀξίωσιν θὰ εἴχομεν ἡμεῖς, πεπερασμέναι ὑπάρξεις ἁπλοῖ ὑπηρέται, νὰ γνωρίζωμεν τὰ μυστήρια τῶν Θείων ἐνεργειῶν; Καὶ ἂν μᾶς ἐπετρέπετο, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὰ γνωρίσωμεν; Ἡ διανοητικὴ καὶ πνευματικὴ ἀντοχή μας μόλις ἐπιτρέπει νὰ ἐξερευνήσωμεν ἕνα μικρὸν τομέα ἀπὸ ὅλον τὸν κύκλον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἐνῷ πολυπληθεῖς ἄλλοι τομεῖς μᾶς εἶναι σχεδὸν ἄγνωστοι. Πόσῳ μᾶλλον ἀνίκανοι ἀποδεικνυόμεθα προκειμένου νὰ μελετήσωμεν καὶ νὰ γνωρίσωμεν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μας. Ὁ Παῦλος συγκεντρώνων ὅλας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις του εἰς τὴν μελέτην τοῦ μυστηρίου τῆς τυφλώσεως τοῦ Ἰσραήλ, κατάπληκτος εἰς τὸ τέλος ἀναφωνεῖ: ***«Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! πόσον ἀνεξερεύνητοι εἶναι αἱ κρίσεις Αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ Αὐτοῦ!»*** (Ρωμ. ια'. 33). Πρὸ τῶν κρίσεων καὶ τῶν ὁδῶν τοῦ Κυρίου μας συναισθανόμεθα τὴν σμικρότητα, τὴν πτωχείαν καὶ τὴν μωρίαν μας· ἀλλ' ἡ καρδία σκιρτᾷ μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἐργάζεται· ὅτι εἶναι ὁ Λυτρωτὴς ἡμῶν καὶ μετ' ἐμπιστοσύνης ἀρκούμεθα εἰς τὸ μέγα γεγονὸς ὅτι Αὐτὸς ἐργάζεται καὶ ὅταν ἀκόμη ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν τὶ κάμνει. Ἀρκεῖ ὅτι τώρα εἴμεθα τέκνα Θεοῦ. Εἶναι ἡ χρησιμοτέρα γνῶσις, τὴν ὁποίαν

δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν ἐν ὅσῳ μένομεν ἐν τῇ σαρκί. Καὶ δὲν εἶναι ἁπλῆ γνῶσις, ἀλλ᾽ ἀποκάλυψις εὐλογητῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν κατέχομεν ἐν τῷ Χριστῷ. ***Περισσότεραι γνώσεις ἀσφαλῶς δὲν θὰ μᾶς φέρουν πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεόν, ὅσον ἡ ἁπλῆ καὶ μακαρία γνῶσις τῆς ἐν τῷ Χριστῷ υἱοθεσίας ἡμῶν.*** Ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μας ἀναγνωρίζομεν τὴν θέσιν μας, ἀλλ᾽ ἀναγνωρίζομεν καὶ τὸν ἑαυτόν μας. Δὲν κατέχομεν τὴν ἱκανότητα διὰ νὰ τὰ γνωρίζωμεν ὅλα. Ἀρκεῖ ὅμως ὅτι ὁ Κύριος γνωρίζει τὸ πᾶν καὶ ἡ χείρ του κινεῖται ἐν ἀγάπῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τῆς χάριτος Αὐτοῦ.

3. ***Ὁ Κύριος μᾶς ἐπιφυλάσσει πλήρη ἀποκάλυψιν τῶν πάντων.*** «Θέλεις ὅμως γνωρίσει μετὰ ταῦτα». Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διαβεβαίωσίς του πρὸς τὸν Πέτρον, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ὄντως ἐπληροφορεῖτο τὸ μέγα μάθημα τῆς Χριστιανικῆς ταπεινώσεως. Ἡ αὐτὴ διαβεβαίωσις μᾶς δίδεται ἀπὸ τὸν αὐτὸν Κύριον διὰ τὴν λύσιν ὅλων τῶν προβλημάτων καὶ τῶν ἐρωτηματικῶν, τὰ ὁποῖα ἐγείρονται εἰς τὴν ζωήν μας. Ὁ Θεὸς μετ᾽ ἀπείρου συγκαταβάσεως ἐδέχθη νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ σχέδιά του πρὸς τὸν Ἀβραὰμ λέγων: ***«Θέλω κρύψει ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ὅ,τι κάμνω;»*** (Γένεσ. ιη΄. 17). Καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς συγκαταβάσεως πρόκειται νὰ φανερώσῃ καὶ εἰς τοὺς πιστούς Του τοὺς σκοπούς, οὓς ἐπεδίωξεν ἐν τῇ ζωῇ των καὶ τὰ σχέδια ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰργάσθη διὰ τὸ ἀγαθὸν των. Ἑκάστη ζωὴ περιλαμβάνει ἓν πλῆρες σχέδιον τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ τέρμα συμπίπτει μὲ τὸ τέρμα τῆς ζωῆς. Τὸ σχέδιον πρέπει νὰ ἐκπληρωθῇ καὶ τότε θὰ προβληθῇ εἰς τὸν φωτεινὸν ὁρίζοντα τῆς αἰωνιότητος. Τώρα δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐφανερώθη ἔτι τί θέλομεν εἶσθαι (Α΄. Ἰωάν γ΄. 2). Ἀλλ᾽ ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, ὅταν εὑρεθῶμεν ἐνώπιον Ἐκείνου καὶ ἴδωμεν Αὐτὸν καθὼς εἶναι, τότε τὰ πάντα θὰ ἀποκαλυφθοῦν.

Τότε θέλομεν γνωρίσει καθὼς καὶ ἐγνωρίσθημεν (Α΄. Κορινθ. ιγ΄. 12). Μετὰ ταῦτα—ὅταν παρέλθουν αἱ σκιαὶ καὶ διαλυθοῦν τὰ νέφη—ὅταν ἀνατείλῃ ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης καὶ φωτισθῇ ἡ ἀνέφελος πρωΐα τῆς μετ᾽ Αὐτοῦ συναντήσεώς μας, τότε θὰ γνωρίσωμεν· θὰ ἀποκτήσωμεν ἱκανότητα νὰ μάθωμεν· θὰ δυνηθῶμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν μῖτον τῶν σκέψεων καὶ τῶν σχεδίων τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. Τί καὶ ἂν γνωρίζωμεν τώρα κατὰ μέρος; Αὔριον θὰ μάθωμεν τὰ πάντα, ὅταν ἡ πεῖρα κληθῇ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ ὅταν τὸ κάλυμμα ἀρθῇ ἐκ τοῦ μέσου. Ἐν μέρει θὰ γνωρίσωμεν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ᾽ ἡ πλήρης γνῶσις θὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς ὅταν ἡ γῆ θὰ ὑποχωρήσῃ ἐνώπιον τῆς αἰωνιότητος. Ἀναπαυόμεθα εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ καρτεροῦμεν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ὁ Κύριος μετ᾽ ἀπείρου συγκαταβάσεως θὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ θὰ δικαιολογήσῃ ἀπολύτως τὰ ἔργα Του, μέσα εἰς τὰς περιστάσεις μας καὶ εἰς τὴν ζωήν μας.

4. ***Ὅ,τι ὁ Κύριος κάμνει, τὸ κάμνει ὑπὲρ ὑμῶν.*** Ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ κάμῃ κἄτι τι διὰ τὸν Πέτρον ὡς δεῖγμα τῆς ταπεινοφροσύνης Του. Ἡ προετοιμασία, ἡ γονυκλινὴς στάσις Του, ἡ σιωπηλὴ ὑπηρεσία Του, τὰ πάντα ἦσαν διὰ τὸν Πέτρον καὶ τοὺς συμμαθητάς του. ***«Ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν»*** (Ἰωαν. ιζ΄ 19). Ὅλη ἡ ζωὴ καὶ αἱ σκέψεις καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἦσαν ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν Του. Ἐπιθυμεῖ ὅπου εἶναι Ἐκεῖνος νὰ ἦναι καὶ οἱ ἰδικοί Του.

Συμμερίζεται μετ' αὐτῶν τὴν δόξαν καὶ τὸν θρόνον Του. Ἰδοὺ εἷς λόγος ἀπείρου βαρύτητος διὰ νὰ μὴ λιποψυχῶμεν ἐν τῇ ὁδῷ μας, ἐὰν αὕτη ἐνίοτε παρουσιάζεται σκοτεινή. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Κύριος εἶναι παρών, οὐχὶ ὡς ἁπλοῦς παρατηρητής, ἀλλ' ἐν πλήρει δράσει, διὰ νὰ μεταβάλῃ τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου εἰς αὐγὴν καὶ τὴν φλόγα τῆς καμίνου εἰς δρόσον. Ἐργάζεται ὑπὲρ ἡμῶν. Ἀποκρύπτει τώρα τὸ ἔργον Του—πάνσοφον «κέντημα» τοῦ ὁποίου ἡμεῖς βλέπομεν τὴν ὀπισθίαν μόνον ὄψιν, πλήρη ἀπὸ ἀκατάληπτα καὶ ἀσυνάρτητα σχέδια· Ἀλλὰ ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς οὐρανίου πανηγύρεως, θὰ ἴδωμεν τὸ ἀριστούργημα τῆς πραγματικῆς ὄψεως, ὅπου ὁ Κύριος ἐφιλοτέχνησε τὴν τελειότητα τὴν ὁποίαν θὰ μᾶς χαρίσῃ. Ἐκεῖνος φροντίζει, ἀγρυπνεῖ, ἐργάζεται ὑπὲρ ἡμῶν. Ὤ, πόσον ἁρμόζει νὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς Αὐτὸν καὶ χωρὶς νὰ ἐπεμβαίνωμεν πρὸς ματαίωσιν τῶν σχεδίων Του, νὰ ἀφεθῶμεν τοὐναντίον εἰς τὰς θείας χεῖρας Αὐτοῦ, διὰ νὰ ρυθμίσῃ καὶ νὰ χαράξῃ εἰς τὴν ζωήν μας τὰς ὑπερόχους γραμμὰς τῆς ἁρμονίας τοῦ θείου Αὐτοῦ θελήματος.

Ἂς μείνωμεν σιωπηλοὶ ἐνώπιον τοῦ μεγάλου Ἔργου, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἐργάζεται ἐν ἡμῖν καὶ ἂς παραχωρήσωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖράς Του. Πολλὰ δὲν ἐννοοῦμεν τώρα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἀγρυπνεῖ ἄνωθεν ἡ Θεία σοφία. Τοὐναντίον, Ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ἀφανοῦς κατευθύνει τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μας πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Οὐρανοῦ. Καὶ ὅ,τι σήμερον φαίνεται δύσκολον, ὀδυνηρὸν καὶ κοπιῶδες κατὰ τὴν ἰδικήν μας κρίσιν, αὔριον θὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Οὐρανίου Καλλιτέχνου ἔνδοξον, φωτεινὸν καὶ αἰώνιον, κατάλληλον διὰ νὰ κοσμήσῃ τὸ βασιλικὸν στέμμα Αὐτοῦ!

Χανία **Γ. Ε. Π.**

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΣΑΜΟΥΗΛ

Ὁ Σαμουὴλ εἶναι ὁ τελευταῖος τῶν Κριτῶν τοῦ Ἰσραήλ. Μετ' αὐτὸν ἀρχίζει μία νέα ἐποχὴ καὶ μία νέα ζωὴ διὰ τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος. Καθὼς εἴδομεν, ἐξετάζοντες τὸν χαρακτῆρα τοῦ Γεδεών, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Κριτῶν αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ συνεδέοντο μεταξύ των πολὺ χαλαρῶς· διὰ τοῦτο ἦσαν ἀδύνατοι ὡς ἔθνος καὶ ἀνίκανοι νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐπιτυχῶς τὰς ἐπιθέσεις τῶν περιοίκων λαῶν, καὶ πάντοτε ὑπέφερον ἐξ αὐτῶν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐνεφανίζοντο ἐθνικοί τινες ἥρωες καὶ ἐλευθερωταί, ὡς ἡ Δεβόρρα, ὁ Βαράκ, ὁ Γεδεών, ὁ Σαμψών, ὁ Ἰεφθάε καὶ ἄλλοι, καὶ ἐπήρχετο πρόσκαιρός τις ἀνακούφισις ἀπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἐχθρῶν. Ὅταν ἀνεφάνη ὁ Σαμουήλ, ὁ Ἰσραὴλ ἐπιέζετο τόσον πολὺ ἀπὸ τοὺς Φιλισταίους, ὥστε ἐὰν αἱ διάφοροι φυλαὶ δὲν ἡνοῦντο, δὲν θὰ ἤργουν νὰ ἐκμηδενισθοῦν ὡς ἔθνος.

Ὁ κίνδυνος δὲν ἐνέκειτο μόνον εἰς τὴν ὑποδούλωσίν των ὑπὸ τῶν Χαναναίων. Ἡ μετ' αὐτῶν σύγκρουσις ἦτο ἀκόμη σοβαρωτέρα. Δὲν ἦτο μόνον πολιτικὴ καὶ φυλετικὴ ἀλλὰ καὶ ἠθικὴ καὶ θρησκευτική. Οἱ Χαναναῖοι εἶχον ἰδικόν

των πολίτευμα, ἰδικήν των θρησκείαν καὶ ἰδικά των ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐντελῶς διάφορα καὶ ἀντίθετα πρὸς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ λατρεία τοῦ Βάαλ, τοῦ θεοῦ τῶν Χαναναίων, συνεδέετο μὲ συνηθείας διαφθορᾶς καί ἀκολασίας. Τοὐναντίον, ἡ λατρεία τοῦ Ἰσραὴλ ἦτο σοβαρά, καὶ ἡ ζωή του ἦτο καθαρὰ καὶ ἁπλῆ. Δυστυχῶς οἱ Ἰσραηλῖται δὲν ἦσαν ἰσχυροὶ εἰς τὰς θρησκευτικάς των πεποιθήσεις καὶ εἰς τὰς ὑγιεῖς των ἀρχάς· διὰ τοῦτο ἡ ἐπιμιξία των μὲ τοὺς Χαναναίους, ἰδίως ὅταν ὑπεδουλοῦντο εἰς αὐτούς, ἐπηρέαζεν οὐχὶ τοὺς Χαναναίους ἀλλὰ τοὺς Ἰσραηλίτας, οἵτινες πολὺ συχνὰ καὶ πολὺ εὔκολα παρεσύροντο ὑπὸ τῆς λατρείας καὶ τῶν συνηθειῶν τῶν ἐχθρῶν των. Οἱ ἐθνικοὶ λοιπὸν ἥρωες τοῦ Ἰσραὴλ εἶχον νὰ ἐλευθερώσουν αὐτὸν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καταπίεσιν τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν διαστροφὴν καὶ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν· ἦσαν ὄχι μόνον ἐθνικοὶ ἐλευθερωταί, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἀναμορφωταί.

Ὁ Σαμουήλ, ὅστις ἦτο ὁ ἐπιφανέστερος ὅλων τῶν Κριτῶν, ἠλευθέρωσεν ἀποτελεσματικῶς ὁλόκληρον τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἀπὸ τὸ ἓν κακὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ὄχι μερικῶς, ὅπως ὁ Γεδεὼν καὶ οἱ ἄλλοι ἐλευθερωταί. Εἰργάσθη καὶ ἐπέτυχεν εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα καὶ ἀλληλεγγύην καὶ τὴν θρησκευτικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀναμόρφωσιν. Ἦτο ἄνθρωπος θεοσεβής, ὅπως οἱ Πατριάρχαι καὶ ὁ Μωϋσῆς, θερμὸς πατριώτης καὶ σοφὸς ἀρχηγός, ὅπως ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ζηλωτὴς Ἰσραηλίτης, ὅπως ὁ Γεδεών, καὶ ἐπὶ πλέον μέγας προφήτης. Μολονότι καὶ πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρξαν προφῆται, ἀπὸ αὐτὸν κυρίως ἀρχίζει νὰ λαμβάνῃ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τὸ ὑπούργημα τοῦ προφήτου τὴν ἐπισημότητα καὶ σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὴν κατόπιν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους.

Ὁ Σαμουὴλ ὑπὸ τὸν Ἠλεί. Ὁ Σαμουὴλ ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν Ἐφραΐμ. Ἦτο υἱὸς προσευχῆς· ἡ μήτηρ του Ἄννα εἶχε προσευχηθῆ εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἀποκτήσῃ τέκνον καὶ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν Σαμουήλ, ὅπερ ὄνομα σημαίνει «ὁ αἰτηθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ». Ὅταν τὸν ἀπεγαλάκτισε, τὸν ἔφερεν εἰς Σηλώ, εἰς τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἦτο τότε τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τοῦ Ἰσραήλ, ὅπου ἦτο καὶ ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου καὶ ἡ ἕδρα τοῦ Κριτοῦ, καὶ ἀφιέρωσεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τὸν Ἠλεί, ὅστις ἦτο τότε Κριτὴς τοῦ Ἰσραήλ. Οὕτως ὁ Σαμουὴλ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὑπηρέτει τὸν Θεόν, φορῶν λινοῦν ἐφόδ, τὸ ὁποῖον ἡ μήτηρ του ἔφερεν εἰς αὐτὸν κατ᾿ ἔτος νέον.

Ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἰσραήλ, δὲν ἦτο καθόλου καλή. Ὁ Ἠλεὶ ἦτο μὲν θεοσεβὴς Κριτής, ἀλλ᾿ ἦτο ἄνθρωπος νωθρὸς καὶ ἀδυνάτου χαρακτῆρος. Ἦτο ἀνίκανος, ὄχι μόνον τὸν Ἰσραὴλ νὰ διοικήσῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱούς του νὰ διαπαιδαγωγήσῃ καταλλήλως καὶ νὰ περιορίσῃ τὰς ἀσεβεῖς καὶ προπετεῖς των πράξεις. Εἰς τὰς ἡμέρας του ὁ λαὸς Ἰσραὴλ ἐλάτρευε τὰ εἴδωλα, οἱ δὲ Φιλισταῖοι τὸν ἐπίεζον διηνεκῶς καὶ δεινῶς· ἀλλ᾿ ὁ Ἠλεὶ οὔτε προσεπάθει οὔτε ἠδύνατο νὰ κάμῃ τι διὰ νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν. Προφήτης δὲν ἐφαίνετο οὐδεὶς εἰς τὸν ὁρίζοντα, διὰ νὰ κηρύξῃ εἰς τὸν Ἰσραὴλ τὴν ἀλήθειαν, καθὼς λίαν χαρακτηριστικῶς ἀναφέρει ἡ Γραφή. «Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἦτο σπάνιος κατ᾿ ἐκείνας τὰς ἡμέρας· ὅρασις δὲν ἐφαίνετο». Ὅ,τι

ὅμως ὁ Θεὸς δὲν ἔκαμε διὰ μεγάλου τινος προφήτου, τὸ ἔκαμε διὰ τοῦ νεαροῦ Σαμουήλ. Μίαν νύκτα ὁ Κύριος ὡμίλησεν εἰς τὸν Σαμουὴλ καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὴν καταδίκην τοῦ Ἠλεὶ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Κατόπιν ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι ἀποκαλύψεις καὶ οὕτως ἡ φήμη τοῦ νεαροῦ Σαμουὴλ ὡς προφήτου διεδόθη εἰς ὅλον τὸν Ἰσραήλ «Πᾶς ὁ Ἰσραὴλ ἀπὸ Δὰν ἕως Βηρσαβεὲ ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Σαμουὴλ ἦτο προωρισμένος εἰς τὸ νὰ ἦναι προφήτης τοῦ Κυρίου».

Ὁ Σαμουὴλ Κριτὴς τοῦ Ἰσραήλ. Ἐνῷ ἀκόμη ἔζη ὁ Ἡλεὶ καὶ ἦτο Κριτής, ὁ Ἰσραὴλ πολεμῶν ἐναντίον τῶν Φιλισταίων ὑπέστη μίαν τρομερὰν ἧτταν. Οἱ Φιλισταῖοι ἐπροξένησαν μεγάλην θραῦσιν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ μεταξὺ ἄλλων λαφύρων ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Οἱ Ἰσραηλῖται, νομίζοντες ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ θὰ τοὺς ἐβοήθει ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των, τὴν εἶχον παραλάβει μαζύ των εἰς τὰς πολεμικάς των ἐπιχειρήσεις. Πληροφορηθεὶς ὁ Ἡλεὶ περὶ τῆς μεγάλης καταστροφῆς καὶ ὅτι καὶ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοὶ ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἰδίως ὅταν ἤκουσεν ὅτι οἱ Φιλισταῖοι ἔλαβον τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ «ἔπεσεν ἐκ τῆς καθέδρας.... καὶ συνετρίβη ὁ τράχηλος αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε». Δὲν ἐκράτησαν ὅμως οἱ Φιλισταῖοι τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ. Ὑποστάντες συμφορὰς θανατικοῦ καὶ ἀποδώσαντες αὐτὰς εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατοχὴν τοῦ συμβόλου τούτου τοῦ ξένου Θεοῦ, ἔφερον αὐτὴν μὲ πολλὰ δῶρα εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν πόλιν Κιριὰθ - Ἰαρείμ, ὁπόθεν τὴν παρέλαβον πάλιν οἱ Ἰσραηλῖται.

Παρῆλθον εἴκοσιν ἔτη καὶ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ ἐστέναζε, ζητῶν τὸν Κύριον διὰ νὰ τὸν λυτρώσῃ. Ὅταν ὁ Σαμουὴλ διέκρινε τὴν συναίσθησιν καὶ τὴν μετάνοιαν ταύτην τοῦ λαοῦ, ἠννόησεν ὅτι εἶχεν ἔλθει ἡ ὥρα τῆς ἰδικῆς του δράσεως. Ἐγνώριζεν ὅτι αἰτία τῆς ταπεινώσεως τοῦ Ἰσραὴλ ἦτο ἡ ἀπομάκρυνσίς του ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἡ πτῶσίς του εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Αὐτὰ εἶχον ἀφαιρέσει ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας τὸ ἠθικόν των θάρρος καὶ τὴν ἠθικήν των δύναμιν, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνων ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρὸν ἀποτελεσματικῶς. Καλέσας λοιπὸν τοὺς Ἰσραηλίτας, εἶπεν εἰς αὐτούς: «Ἐὰν σεῖς ἐπιστρέφετε ἐξ ὅλης ὑμῶν τῆς καρδίας εἰς τὸν Κύριον, ἀποβάλατε ἐκ τοῦ μέσου ὑμῶν τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους, καὶ τὰς Ἀσταρώθ, καὶ ἑτοιμάσατε τὰς καρδίας ὑμῶν πρὸς τὸν Κύριον καὶ αὐτὸν μόνον λατρεύετε καὶ θέλει ἐλευθερώσει ὑμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν «Φιλισταίων» (Α'. Σαμ. ζ'. 3). Οἱ Ἰσραηλῖται ὑπήκουσαν εἰς τὴν συμβουλὴν καὶ καὶ συναχθέντες ἐν Μισπὰ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαμουήλ, ὡμολόγησαν τὰς ἁμαρτίας των καὶ μετενόησαν δι' αὐτάς. Ὁ Σαμουὴλ προσηυχήθη ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς πίστεως καὶ τῆς αἰσιοδοξίας ἀνεζωογονήθη εἰς αὐτούς. Ἀκούσαντες οἱ Φιλισταῖοι ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται συνεκεντρώθησαν ἐν Μισπά, ἐπῆλθον ἐναντίον αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Ἰσραηλῖται τώρα ἦσαν ἄλλοι ἄνθρωποι. Ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν των καὶ ἐπέτυχον μίαν νίκην, ἡ ὁποία ἐξηνάγκασε τοὺς Φιλισταίους νὰ μὴ τολμήσουν πλέον νὰ ἐπιτεθοῦν κατ' αὐτῶν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Εἰς ἐνθύμισιν τῆς νίκης ταύτης ὁ Σαμουὴλ ἔστησεν ἕνα λίθον μεταξὺ Μισπὰ καὶ Σὲν καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἔβεν - Ἔζερ (λίθος βοηθοῦ), διότι ἕως ἐκεῖ τοὺς ἐβοήθησεν ὁ Θεός.

Ὁ Σαμουὴλ ἐγένετο τότε ὁ Κριτὴς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὅλη ἡ κυβέρνησις τοῦ ἔθνους ἀνετέθη εἰς τὰς χεῖράς του. Ἡ ἕδρα ἦτο ἐν Ραμᾷ, ἥτις ἦτο ἡ γενέτειρά του. Ἐκεῖ ἔκτισε θυσιαστήριον εἰς τὸν Κύριον. Ἐπεσκέπτετο ὅμως κατ᾽ ἔτος καὶ ἄλλας πόλει·, καὶ ἰδίως τὴν Βαιθήλ, τὴν Γιλγὰλ καὶ τὴν Μισπά, τὰ τρία κυριώτερα κέντρα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον θυσιαστήρια εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἐξετέλει τὰ καθήκοντά του ὡς κυβερνήτου τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπὶ πλέον ὁ Σαμουὴλ ἵδρυσε καὶ Σχολὴν προφητῶν ἐν Ναϊώθ, πλησίον τῆς Ραμά, τῆς ὁποίας Σχολῆς αὐτὸς προΐστατο.

Ὁ Σαμουὴλ ἐγκαθιστᾷ βασιλείαν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Ὅταν ὁ Σαμουὴλ ἐγήρασε, διώρισε τοὺς υἱούς του Κριτὰς εἰς τὸν Ἰσραήλ, ὄχι διὰ νὰ λάβουν τὴν θέσιν του, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἀνακουφίσουν εἰς τὰ κυβερνητικά του καθήκοντα. Δυστυχῶς οἱ υἱοί του ὄχι μόνον ἱκανοὶ δὲν ἦσαν διὰ τοιοῦτον ἔργον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀκέραιοι καὶ εὐθεῖς ὡς ὁ πατήρ των. Οἱ Ἰσραηλῖται ἤρχισαν νὰ σκέπτωνται σοβαρῶς τί θὰ συμβῇ ὅταν ὁ Σαμουὴλ ἀποθάνῃ· δι᾽ ὃ οἱ πρεσβύτεροι αὐτῶν, ἐλθόντες εἰς Ραμά, εἶπον εἰς αὐτόν: «Ἰδού, σὺ ἐγήρασας, καὶ οἱ υἱοί σου δὲν περιπατοῦσιν εἰς τὰς ὁδούς σοι· κατάστησον λοιπὸν εἰς ἡμᾶς βασιλέα διὰ νὰ κρίνῃ ἡμᾶς, καθὼς ἔχουσι πάντα τὰ ἔθνη». Ἦτο φυσικὸν εἰς τὸν Ἰσραὴλ νὰ ζητήσῃ βασιλέα. Ἡ πεῖρα τοῦ προσφάτου παρελθόντος ἦτο πολὺ πικρά. Ἔπρεπεν ἡ ἐθνικὴ ἑνότης νὰ διατηρηθῇ, ἡ δὲ ἐθνικὴ ἀσφάλεια ἀπῄτει μόνιμον καὶ ἰσχυρὰν κυβέρνησιν. Βεβαίως οἱ Ἰσραηλῖται ἐπερίμενον περισσότερα ἀπὸ τὴν βασιλείαν ἀπὸ ὅσα αὕτη ἠδύνατο νὰ δώσῃ· δὲν ἔλαβον ὑπ᾽ ὄψει καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ὑποχρεώσεις καὶ τὰ ἰδιαίτερα βάρη, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπεβαρύνοντο ἐγκαθιδρύοντες βασιλείαν· ἀναμφιβόλως δὲ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των διὰ τὸν βασιλέα ὑπελάνθανε καὶ δόσις τις ματαιοδοξίας, τοῦ νὰ ἔχουν τὴν λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν μιᾶς βασιλείας, ὅπως τὴν εἶχον οἱ γείτονες λαοί.

Ὁ Σαμουὴλ κατ᾽ ἀρχὰς ἀντέστη εἰς τὴν λαϊκὴν ταύτην ἐπιθυμίαν. Ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Ἰσραὴλ δὲν ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ ὅ,τι εἶχον τὰ ἄλλα ἔθνη· πρῶτον, διότι ἤθελε τὸν Ἰσραὴλ διάφορον ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη· δεύτερον καὶ κυρίως, διότι ἐθεώρει ὡς βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Θεόν. Ὑπακούων ὅμως εἰς ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ, ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ, ὑπέδειξεν ἐν τούτοις εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ ἐπιμονή των νὰ ζητοῦν βασιλέα ἦτο ἓν εἶδος ἀποστασίας κατὰ τοῦ Ἰεχωβᾶ, ὅστις μόνος ἔπρεπε νὰ ἦναι βασιλεὺς καὶ Κύριος· ὑπέμνησεν ἐπίσης εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ βασιλεία ἐνεῖχε κινδύνους τινας, ὅτι θὰ ἦτο δαπανηρά, καὶ θὰ καθίστατο δυσβάστακτον διὰ τὸ ἔθνος βάρος. Παρ᾽ ὅλα ταῦτα αὐτοὶ ἐπέμειναν νὰ ἔχουν βασιλέα· ἐπομένως καθ᾽ ὑπόδειξιν τοῦ Θεοῦ, ὁ Σαμουὴλ ἐξέλεξε καὶ ἔχρισε βασιλέα διὰ τὸν Ἰσραὴλ τὸν Σαούλ, τὸν υἱὸν τοῦ Κείς, ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμίν.

Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς βασιλείας. Ἡ ἐγκαινίασις τῆς βασιλείας ἐγένετο ἐν Γαλγάλοις· προσεφέρθη θυσία εἰς τὸν Κύριον καὶ πάντες ηὐφράνθησαν. Ὁ Σαμουὴλ παρέδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Σαοὺλ καὶ ἀπηύθυνεν ἕνα εἰς ἄκρον σημαντικὸν ἀποχαιρετιστήριον λόγον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ. Διὰ τῆς ὁμιλίας του ταύτης ὁ Σαμουὴλ τρόπον τινα λογοδοτεῖ εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν μακρὰν κυβέρνησίν του καὶ τοὺς ἐρωτᾷ ἐὰν ἔχωσι παράπονόν τι κατ᾽ αὐτοῦ. Τοῦτο ἦτο ἀνάγκη

νὰ γίνῃ, διότι κυβερνῶντος ἀκόμη αὐτοῦ ὁ Ἰσραὴλ ἐζήτησε βασιλέα. Ὁ λαὸς ὄχι μόνον παράπονα δὲν εἶχε κατὰ τοῦ Σαμουὴλ ἀλλὰ καὶ ᾐσθάνετο βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν συνετὴν καὶ ἀγαθὴν κυβέρνησίν του, τὸν παρεκάλεσε δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ προσεύχηται ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ Σαμουὴλ τότε τοὺς συνιστᾷ νὰ μὴ λησμονήσουν τὰς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ παρελθόν· ἔπειτα τοὺς ὑπενθυμίζει πῶς πολλάκις ἔπεσαν εἰς ἁμαρτίαν ἀλλὰ μετανοήσαντας ὁ Θεὸς τοὺς ἐλυπήθη καὶ τοὺς ἔσωσε· καὶ τέλος ὑποδεικνύει καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν νέον βασιλέα των ὅτι ἐφ᾽ ὅσον θὰ σέβωνται τὸν Θεὸν καὶ θὰ ὑπακούουν εἰς τὰς ἐντολάς Του, θὰ εὐδοκιμήσουν· ἐὰν ὅμως ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸν εὐθὺν δρόμον καὶ λησμονήσουν τὸν Θεόν, δὲν δύνανται νὰ περιμένουν εὐδοκίμησιν καὶ εὐλογίαν ἀλλὰ ἀτυχίας καὶ καταστροφάς. Ὡς πρὸς δὲ τὸ δι᾽ αὐτοὺς ἐνδιαφέρον του ὁ Σαμουὴλ εἶπε τοὺς σημαντικοὺς τούτους λόγους: «Εἰς ἐμὲ δὲ μὴ γένοιτο νὰ ἁμαρτήσω εἰς τὸν Κύριον, ὥστε νὰ παύσω ἀπὸ τοῦ νὰ δέωμαι ὑπὲρ ὑμῶν! Ἀλλὰ θέλω σᾶς διδάσκει τὴν ὁδὸν τὴν ἀγαθὴν καὶ εὐθεῖαν».

Ὁ Σαούλ, καθὼς θὰ ἴδωμεν ὅταν ἐξετάσωμεν τὸν βίον του, μολονότι ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας του ἐπέδειξε σύνεσιν καὶ σημαντικῶς προήγαγε τὸν Ἰσραήλ, δὲν ἐξηκολούθησεν ὅμως νὰ ἦναι τοιοῦτος ἕως τέλους καὶ ἐδικαίωσε τὰς προβλέψεις καὶ τοὺς φόβους τοῦ Σαμουὴλ περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας. Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Σαμουὴλ πάλιν ἐχρειάσθησαν καὶ πολλάκις ἐζητήθησαν. Εἰς διαφόρους ὅμως περιστάσεις ὁ Σαμουὴλ ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν Σαούλ, καθὼς θὰ ἴδωμεν, καὶ τέλος αἱ μεταξύ των σχέσεις διεκόπησαν ὁλοκλήρως καὶ ὁ εἷς δὲν εἶδε πλέον τὸν ἄλλον (Α΄ Σαμ. ιε΄. 1 - 35). Ὁ Θεὸς εἶχεν ἀπορρίψει τὸν Σαοὺλ καὶ ὁ Σαμουὴλ ἔχρισεν ἄλλον βασιλέα, τὸν νεώτατον υἱὸν τοῦ Ἰεσσαί, τὸν Δαβίδ. Ὁ Σαμουὴλ ἀπέθανε πολὺ γέρων καὶ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ τὸν ἔκλαυσε καὶ τὸν ἐνεταφίασεν ἐν Ραμά, ὅπου ἦτο ὁ οἶκος αὐτοῦ.

Μαθήματα. 1. Ἡ καλλιτέρα ἡλικία διὰ νὰ ἀρχίσῃ τις νὰ σέβηται τὸν Θεόν, εἶναι ἡ παιδική. Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ παραδείγματα ἀνθρώπων, οἵτινες ἐγνώρισαν καὶ ἠκολούθησαν τὸν Θεὸν εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἐξαίρεσις καὶ ὄχι κανών. Τὸ μάθημα τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τοὺς νέους καὶ διὰ τοὺς γονεῖς.

2. Ἡ στάσις τοῦ Σαμουὴλ ἐν σχέσει μὲ τὴν ***ἐγκαθίδρυσιν τῆς βασιλείας*** ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἴσως δύναται νὰ παρεξηγηθῇ, ἐάν τις ἐπιπολαίως ἐξετάσῃ τὰ πράγματα. Ἐάν τις ὅμως καὶ ὀλίγον τι ἐμβαθύνῃ, θὰ ἀνακαλύψῃ ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα βλέψις καὶ τὸ ἐλατήριον τοῦ Σαμουὴλ ἦτο πάντοτε ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ εὐημερία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὄχι ἡ ἀτομική του δόξα καὶ ἀνύψωσις. Ἀντέστη ἀρχικῶς εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς βασιλείας ὄχι διότι ἤθελεν αὐτὸς νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ πρῶτον, διότι ἐθεώρει τοῦτο ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν τότε ἀντίληψιν, καὶ δεύτερον, διότι ἐγνώριζε τὰ βάρη καὶ τὰς δυσκολίας αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ τὸν θεσμὸν τῆς βασιλείας. Ὅταν ὅμως ἐπείσθη ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι αἱ περιστάσεις ἀπῄτουν μίαν τοιαύτην κυβέρνησιν, ὑπεστήριξε τὴν βασιλείαν μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν.

3. Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σαμουὴλ ἔχομεν ἓν ἀξιομίμητον ὑπόδειγμα ὄχι μόνον πολιτικοῦ κυβερνήτου ἀλλὰ καὶ θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ. Ὁ καλὸς θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ὅπως ὁ Σαμουήλ, οὐδέποτε ἐκμεταλλεύεται τὴν θέσιν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιρροήν του πρὸς ἴδιον ὄφελος· διδάσκει πάντοτε τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς ζωῆς του καὶ πάντοτε μετὰ θερμότητος προσεύχεται ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

4. Πᾶς κληρικός, εἴτε ἐπίσκοπος εἶναι εἴτε ἁπλοῦς ἱερεὺς ἢ ποιμὴν Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς σύμβολον τῆς ζωῆς του τοὺς λόγους τούτους τοῦ Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαὸν Ἰσραὴλ καὶ νὰ τοὺς κάμῃ ἀπαράβατον κανόνα τῆς ζωῆς του: «Εἰς ἐμὲ δὲ μὴ γένοιτο νὰ ἁμαρτήσω εἰς τὸν Κύριον, ὥστε νὰ παύσω ἀπὸ τοῦ νὰ δέομαι ὑπὲρ ὑμῶν! Ἀλλὰ θέλω σᾶς διδάσκει τὴν ὁδὸν τὴν ἀγαθὴν καὶ εὐθεῖαν».

Βοστώνη. **Χ. Γ. Τόκας.**

Ο ΚΑΝΩΝ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὁ Κανὼν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἡ ἱστορία τοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης παρουσιάζει πολλὰ σημεῖα ὁμοιότητος πρὸς τὴν τοῦ Κανόνος τῆς Π. Διαθήκης. Ἀμφότεροι οἱ Κανόνες ἔσχον τὰς ἀρχάς των ὑπὸ περιστάσεις, περὶ ὧν δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίας· ἀμφότεροι ἐσχηματίσθησαν βαθμηδὸν καὶ σιωπηρῶς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐσωτερικοῦ τινος ἐνστίκτου μᾶλλον ἢ ἐξωτερικῆς τινος ἐξουσίας· ἀμφότεροι παρηκολουθοῦντο ὑπὸ ἄλλων βιβλίων, ὧν τὸ κῦρος ἦτο ἀμφίβολον· καὶ ἀμφότεροι συνεπήχθησαν ὁριστικῶς ἐν καιρῷ ἐξωτερικῶν διωγμῶν καὶ ἐσωτερικῶν αἱρέσεων. Ἡ κυριωτέρα διαφορὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν δύο Κανόνων ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι λίαν μὲν ἐνωρὶς κατέληξαν εἰς ἀπόλυτον ὁμοφωνίαν ἐπὶ τοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης, ἐνῷ εἶναι μέχρι σήμερον διῃρημέναι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ἀποκρύφων τῆς Π. Διαθήκης.

Ἡ ἱστορία τοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη ἐκτείνεται μέχρι τῶν ἡμερῶν Ἡγησίππου (περίπου 170 μ. Χ.) καὶ εἶναι ἡ περίοδος τῆς κυκλοφορίας τῶν Ἀποστολικῶν συγγραμμάτων (ὡς ἔργων χωριστῶν ἀπ' ἀλλήλων) καὶ τῆς βαθμιαίας περισυλλογῆς αὐτῶν. Ἡ δευτέρα περίοδος κλείει μὲ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν (303 μ Χρ) καὶ παρουσιάζει τὸν διαχωρισμὸν τῶν Ἀποστολικῶν συγγραμμάτων ἀπὸ τῆς λοιπῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Ἡ τρίτη περίοδος κλείει μὲ τὴν ὁριστικὴν καὶ ἐπίσημον ἀναγόρευσιν τοῦ Κανόνος ὑπὸ τῆς τρίτης ἐν Καρχηδόνι Τοπικῆς Συνόδου (397 μ Χρ.). Ἡ πρώτη περίοδος εἶναι περίοδος παραδόσεως, ἡ δευτέρα περίοδος μελέτης καὶ συζητήσεως, ἡ δὲ τρίτη, περίοδος αὐθεντίας.

I. *Ἱστορία τοῦ Κανόνος μέχρι τοῦ ἔτους 170 μ. Χρ.*

Τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων ἦτο κυρίως τὸ κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον, ὄχι τὸ συγγράφειν—ἡ ἵδρυσις συγχρόνου Ἐκκλησίας, ὄχι ἡ νομοθεσία διὰ μέλλουσαν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἔγγραφος διδασκαλία ἐγίνετο κατὰ τὰς ἑκάστοτε περιστάσεις, τὰς

παρουσιαζομένας εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐπὶ μέρους ἐκκλησίαν. Ἡ δὲ τελειότης τῆς ὅλης συλλογῆς τῶν κανονικῶν συγγραμμάτων εἶναι μία τῶν ἰσχυροτέρων ἐνδείξεων τῆς Θείας ὁδηγίας εἰς τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας. Ἐν τούτοις, οἱ Ἀπόστολοι ἔγραψαν μετ᾽ αὐθεντίας καὶ ἐξουσίας, (1) καθ᾽ ἣν δὲ ἐποχὴν συνεγράφη ἡ Β΄. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου, αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου ἐτίθεντο ἤδη ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς «τὰς λοιπὰς Γραφάς» (Β΄. Πέτρ. γ΄. 16).

Ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ Ἀποστολικοῦ εἰς τὸν Μεταποστολικὸν αἰῶνα εἶναι ἀπότομος καὶ χαρακτηριστική. Μετὰ μίαν περίοδον ***δημιουργίας*** ἐπακολουθεῖ περίοδος ***συντηρητικότητος***, καθ᾽ ἣν οἱ διάφοροι συγγραφεῖς προσεπάθησαν νὰ ἀκολουθήσουν πιστῶς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων. Τὰ συγγράμματα τοῦ Μεταποστολικοῦ αἰῶνος, ἅτινα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, εἶναι ἐλάχιστα τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὀλίγας ἐπιστολὰς καὶ ἀπολογητικὰ ἔργα. Οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζωνται κοινῶς «Ἀποστολικοὶ Πατέρες»·—ὀνομασία ἡ ὁποία, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ διακεκριμένος Ὀρθόδοξος θεολόγος, «δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα, διότι οὔτε πάντων ἡ ἀποστολικότης μαρτυρεῖται οὔτε πάντες εἶναι Πατέρες ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως... Τὰ συγγράμματα αὐτῶν, πρακτικοῦ περιεχομένου καὶ συνήθως ὑπὸ μορφὴν ἐπιστολικήν, ἀποτελοῦντα δι᾽ ἡμᾶς πολυτιμοτάτην πηγὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν διακρίνονται οὔτε ἐπὶ πρωτοτυπίᾳ, οὔτε ἐπὶ λογοτεχνικῇ ἀξίᾳ. Οἱ καλούμενοι Ἀποστολικοὶ Πατέρες, ἀρκούμενοι εἰς τὴν πίστιν, ἄνευ οἱασδήποτε ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας, δεικνύουσιν, ὡς τὸ πολύ, μεγάλην ἐξάρτησιν ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης, χωρὶς ὅμως νὰ δύνανται νὰ προσεγγίσωσι τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὸ ὕψος αὐτῶν.

Ἀγωνιζόμενοι τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως, δὲν ἠδύναντο νὰ σκεφθῶσι διὰ συστηματικὴν συγγραφικὴν δρᾶσιν· ἀρκούμενοι εἰς τὸν προφορικὸν λόγον, κατέφευγον εἰς τὸν γραπτὸν λόγον μόνον ὅταν ὕψιστα συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας ἐπέβαλλον τοῦτο διὰ λύσιν πρακτικῶν ζητημάτων.... Μὴ ἀποβλέποντες ἢ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας, ἔθετον τὴν προσωπικότητά των ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ... ὥστε, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, οὔτε ἀνέφερον ἑαυτοὺς ὡς συγγραφεῖς· καὶ διὰ τοῦτο τῶν πλείστων συγγραμμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν γνωρίζομεν τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως» (Δ. Σ. Μπαλάνου, Πατρολογία, 1930, σελ. 30, 31). Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Κλήμης Ρώμης, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Διδαχῆς τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων», ὁ Πολύκαρπος, ὁ Ἰγνάτιος, ὁ Ἑρμᾶς, ὁ Βαρνάβας καὶ ὁ Παπίας.

Σχετικῶς πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα τοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης, τὰ ὡς ἄνω συγγράμματα ἔχουσι μεγάλην σπουδαιότητα· διότι συγγραφέντα ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου τῶν Ἀποστόλων, καὶ περιέχοντα ἄπειρα χωρία εἰλημμένα ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν συγγραμμάτων, μᾶς δεικνύουσι ποῖα ἦσαν τότε τὰ παραδεδεγμένα ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν γνήσια Ἀποστολικὰ βιβλία. Εἰς τρία δὲ χωρία οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ποιοῦνται σαφῆ καὶ κατηγορηματικήν, ὅσον καὶ μετριόφρονα, διάκρισιν ἑαυτῶν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὁμολογοῦντες ἑαυτοὺς οὐχὶ

(1) Α΄. Θεσσ. ε΄. 27, Κολοσσ. δ΄. 16, Ἀποκάλ. κβ΄ 18, 19, Α΄. Τιμόθ. δ, 1 ἑπ., Β΄. Θεσσ. γ. 6.

ἐφαμίλλους ἐκείνων οὔτε κατὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα οὔτε κατὰ τὸ κῦρος (¹), πᾶσαν των δὲ νουθεσίαν στηρίζοντες εἰς τὰς Ἱερὰς Γραφὰς τῆς Π. Διαθήκης καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν.

Μετὰ τοὺς «Ἀποστολικοὺς Πατέρας» ἔρχεται ἀμέσως ἡ χορεία τῶν Ἀπολογητῶν καὶ σημειοῦται ἓν ἀκόμη βῆμα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Κανόνος. Τὰ γεγονότα τῆς ἐπιγείου διακονίας τοῦ Σωτῆρος προσέλαβον νέαν σπουδαιότητα εἰς τὰς συζητήσεις τῶν Χριστιανῶν πρὸς Ἰουδαίους τε καὶ Ἐθνικούς. Ἡ προφορικὴ Χριστιανικὴ παράδοσις, ἥτις ὑφίστατο ἀκόμη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 2ου αἰῶνος, ὁλοὲν ἐγίνετο ἀμυδροτέρα, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἤρχισαν νὰ στηρίζωνται εἰς γραπτὰ μνημεῖα. Τοῦτο ἐδημιούργησε συναίσθησιν τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀποχωρισθῶσι τὰ συγγράμματα τῶν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔργα εὐσεβῶν πατέρων καὶ ποιμεναρχῶν, ἅτινα ἐκυκλοφόρουν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Τότε ἀνεγνωρίσθησαν τὰ τέσσαρα κανονικὰ Εὐαγγέλια ὡς ἡ γνησία ἱστορία τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἀφηγήσεις ταύτης ἐν κυκλοφορίᾳ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ὡς λ. χ. τὸ «Καθ' Ἑβραίους Εὐαγγέλιον» καὶ τὸ «Κατ' Αἰγυπτίους Εὐαγγέλιον»· ἀλλὰ προκειμένου περὶ αὐθεντικῆς ἱστορίας τοῦ Ἱδρυτοῦ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας τὰ γνωστὰ ἡμῖν τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐτέθησαν ἔκτοτε εἰς ἰδιαιτέραν μοῖραν, ὡς τὰ μόνα γνήσια καὶ αὐθεντικά.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο κυρίως ἡ μαρτυρία τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου (ὅστις ἀπέθανε τῷ 176 μ. Χρ.) εἶναι ἀποφασιστική. Οὗτος ρητῶς ἀναφέρει τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια καὶ χρησιμοποιεῖ πλείστας περικοπὰς ἐξ αὐτῶν, (²) συνάμα δὲ μνημονεύει τὴν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου· περικοπαὶ δέ τινες τῶν συγγραμμάτων του εἶναι προφανῶς εἰλημμέναι ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ διάφοροι αἱρεσιάρχαι Ἐθνικοί τε καὶ Ἰουδαῖοι εἶχον ἀρχίσει νὰ διδάσκωσιν ἰδίας θεωρίας φιλοσοφικάς, στηριζόμενοι εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Ἀποστόλων. Αἱ θεωρίαι αὗται συνήθως συγκεφαλαιοῦνται ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον τοῦ ***Γνωστικισμοῦ*** Εἰς τὰ ἀρχαιότερα περισωθέντα λείψανα τῶν συγγραμμάτων τῶν λεγομένων Γνωστικῶν φαίνονται ἴχνη τῆς χρήσεως τῶν Κατὰ Ματθαῖον καὶ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίων καὶ τῆς Α'. Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου ὑπό τινων ἀπεδόθη εἰς τὸν Γνωστικὸν Κήρινθον (Ἐπιφάνιος, Κατὰ Αἱρ. να'. 3). Εἰς ἄλλα μεταγενέστερα Γνωστικὰ συγγράμματα ὑπάρχουσι μνεῖαι τῶν Κατὰ Ματθαῖον, Κατὰ Λουκᾶν καὶ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίων, τῶν Πρὸς Ρωμαίους, Κορινθίους (Α'. καὶ Β'.), Γαλάτας, Ἐφεσίους καὶ Ἑβραίους ἐπιστολῶν, καὶ εἰς τὰς Ψευδο-κλημεντίους

(¹) Κλήμεντος Πρὸς Κορινθ. 7: «οὐ μόνον ὑμᾶς νουθετοῦντες... ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκοντες· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ ἐσμὲν σκάμματι». Πρβλ. αὐτόθι, 47. Πολυκάρπου Πρὸς Φιλιππ. 3, 2: «οὔτε γὰρ ἐγὼ οὔτε ἄλλος ὅμοιος ἐμοὶ δύναται κατακολουθῆσαι τῇ σοφίᾳ τοῦ μακαρίου καὶ ἐνδόξου Παύλου». Ἰγνατίου Πρὸς Ρωμ, 3, 4: «οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι, ἐγὼ κατάκριτος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι, ἐγὼ δὲ μέχρι νῦν δοῦλος». Ἐπ. Βαρνάβα 2, 8: «ἐγὼ δὲ οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς εἷς ἐξ ὑμῶν ὑποδείξω ὀλίγα».

(²) Διάλ. Πρὸς Τρύφ. § 103, σ. 331, D: «ἐν γὰρ τοῖς ἀπομνημονεύμασιν, ἅ φημι ὑπὸ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκείνοις παρακολουθησάντων συντετάχθαι...»

Ὁμιλίας ὑπάρχουσι φράσεις προφανῶς εἰλημμέναι ἐξ ὅλων τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων. Εἰς δὲ τὰ συγγράμματα τοῦ αἱρετικοῦ Βασιλείδου (ἀκμάσαντος περὶ τὸ 125 μ. Χρ) τὰ συγγράμματα τῶν Ἀποστόλων μνημονεύονται καθ' ὃν τρόπον αἱ Ἱ. Γραφαὶ τῆς Π. Διαθήκης (προτασσομένης τῆς λέξεως «γέγραπται», ἢ ἡ «Γραφή»).

Ἡ ἀνάγκη ὁριστικοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης ἐγένετο ἰδιαιτέρως αἰσθητὴ κατὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς αἱρέσεως τῶν Γνωστικῶν. Διότι ὁ ἐπιφανὴς Γνωστικὸς Μαρκίων (140 μ. Χρ) κατήρτισεν ἴδιον Κανόνα, περιλαμβάνοντα τὸ «Εὐαγγέλιον Χριστοῦ» (μίαν ἠκρωτηριασμένην ἀντιγραφὴν τοῦ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου) καὶ τὸν «Ἀπόστολον» ἢ τὸ «Ἀποστολικόν», περιλαμβάνον δέκα ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου (τοῦ μόνου γνησίου Ἀποστόλου, κατὰ τὸν Μαρκίωνα), ἀλλ' οὐχὶ τὰς ποιμαντορικὰς ἐπιστολὰς καὶ τὴν Πρὸς Ἑβραίους. Ἀκριβῶς δὲ ὁ Κανὼν οὗτος τοῦ Μαρκίωνος εἶναι μία πρόσθετος ἀπόδειξις ὅτι μόνον τὰ Ἀποστολικὰ συγγράμματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐθεωροῦντο ὡς τέλειος καὶ γνήσιος κανὼν Χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν. Διότι καὶ οἱ ἄλλοι αἱρετικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρεδέχοντο τὸ κῦρος ὅλων τῶν γνωστῶν Ἀποστολικῶν συγγραμμάτων, ὑπερησπίζοντο δὲ τὰς ἑαυτῶν ἑτεροδιδασκαλίας οὐχὶ διὰ τῆς ἀπορρίψεως τούτου ἢ ἐκείνου ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων, ἀλλὰ διὰ τῆς διεστραμμένης παρερμηνείας αὐτῶν. Δὲν θέλομεν μὲ τοῦτο νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ αἱρετικοὶ οὗτοι συνέβαλον εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς αὐθεντίας καὶ θεοπνευστίας τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης· ἀλλ' ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀναγνώρισις εἶναι πρόσθετος ἀπόδειξις ὅτι εἶχεν ἤδη ἡ καθόλου Ἐκκλησία παραδεχθῆ τὰ βιβλία ταῦτα ὡς τὴν βάσιν καὶ τὸν γνώμονα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας.

Ἐκτὸς ὅλων τῶν ἀνωτέρω, ἔχομεν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης κατὰ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον μέχρι τοῦ 170 μ. Χ. καὶ ἓν σπουδαιότατον τεκμήριον, τὸν λεγόμενον «***Μουρατόρειον Κανόνα***». Ὁ Κανὼν οὗτος εἶναι κείμενον Λατινικὸν (Ρωμαϊκῆς, ὡς φαίνεται, προελεύσεως), μεταφρασμένον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, τοῦ ὁποίου λείπει ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος· ἀνευρέθη καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Μουρατόρι τῷ 1740. Τὸ κείμενον τοῦτο ἀναφέρει τὸ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον ὡς τὸ «τρίτον» Εὐαγγέλιον, ἔπειτα κατὰ σειρὰν τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τὰς Πρὸς Κορινθίους (δύο), Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, Γαλάτας, Θεσσαλονικεῖς (δύο) Ρωμαίους, Φιλήμονα, Τιμόθεον (δύο) καὶ Τίτον ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, τὰς ἐπιστολὰς Ἰωάννου (δύο) καὶ Ἰούδα καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου, ὡς βιβλία παραδεδεγμένα ὑπὸ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας. Παραλείπει τὴν 3ην ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωάννου, τὰς δύο τοῦ Πέτρου, τὴν τοῦ Ἰακώβου καὶ τὴν Πρὸς Ἑβραίους· ἴσως αὗται ἐμνημονεύοντο εἰς τὸ ἀπολεσθὲν τέλος τοῦ κειμένου. Ἀπορρίπτονται δὲ ὡς μὴ κανονικὰ ὁ «Ποιμὴν» τοῦ Ἑρμᾶ, ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Πέτρου καὶ διάφορα ἄλλα βιβλία νόθου ἢ αἱρετικῆς προελεύσεως.

Ἐκ τοῦ ἠκρωτηριασμένου τούτου κειμένου, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην τῶν εἰδημόνων, ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 170 μ. Χ., γίνεται καταφανὲς ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 2ου αἰῶνος [εἶχε] σχηματισθῆ Κανών τις τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὃν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν προκαταρκτικόν.

(ἀκολουθεῖ)

ΕΡΑΣΜΟΣ

Ὁ διαπρεπὴς ἀνὴρ τῶν γραμμάτων καὶ Ἑλληνιστὴς Ἔρασμος ὑπῆρξεν ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῆς διανοουμένης Εὐρώπης τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ φήμη του ἐπέζησε τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, ὄχι μόνον ὡς ἱεροφάντου τῆς λεγομένης «Νέας Μαθήσεως», ἤτοι τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων, τὴν ὁποίαν μετέδωκαν εἰς τὴν Ἑσπερίαν οἱ λόγιοι τοῦ Βυζαντίου, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦ ἀνδρός, ὅστις πρῶτος κατέστησε προσιτὴν τὴν Ἑλληνικὴν Καινὴν Διαθήκην εἰς τὸ πλῆθος τῶν διανοουμένων, οἵτινες δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀγοράσωσιν αὐτὴν εἰς χειρόγραφον, καθότι τὰ χειρόγραφα ἐκεῖνα, σπάνια καὶ τιμῆς ὑπερόγκου, εὑρίσκοντο μόνον εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἡγεμόνων ἢ καὶ ὀλίγων πλουσίων ἐρασιτεχνῶν.

Ἀπώτερον ἀποτέλεσμα τοῦ ἔργου τοῦ Ἐράσμου ὑπῆρξεν ἡ διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀντιτύπων τοῦ ἀρχετύπου τῆς Κ. Διαθήκης δοθεῖσα ὤθησις εἰς τὴν ὑπὸ τῶν διανοουμένων ἔρευναν τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ἐκ τῶν τάξεων τῶν ὁποίων ἐξῆλθον οἱ ἀριστεῖς τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ 16ου αἰῶνος. Τινὲς πάλιν τούτων μετέφρασαν τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἐράσμου ἕκαστος εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς πατρίδος του, ὡς ἔπραξεν ὁ Γουλιέλμος Τύνδαιλ, προικίσας τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν διὰ τῆς θαυμασίας μεταφράσεως, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγεινε προσιτὸς καὶ εἰς «τὸν χωρικόν, ὅστις διηύθυνε τὸ ἄροτρον». Διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐκείνης ὁ Ἔρασμος ἐγένετο ὁ ἀπαραίτητος πρόδρομος τοῦ Τύνδαιλ, καὶ εἷς τῶν συντελεστῶν τῆς Ἀναμορφώσεως.

Ὁ Ἔρασμος (Desiderius Erasmus) ἐγεννήθη ἐν Ροττερδάμῃ τῆς Ὁλλανδίας τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1466. Ὀρφανισθεὶς προώρως ἔμεινεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τριῶν φίλων τοῦ πατρός του, οἵτινες ἐθεώρησαν τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πανισχύρου Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὡς τὸ συμφερώτερον ὅλων δι᾽ αὐτόν. Ἐκεῖνος, ἂν καὶ δὲν ᾐσθάνετο καμμίαν κλίσιν πρὸς τὸ στάδιον τοῦτο, ἀλλὰ μόνον ἐπόθει νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὑπήκουσεν ὅμως καὶ εἰσῆλθεν εἴς τινα σχολὴν προκαταρκτικὴν τοῦ μοναχικοῦ βίου, μετὰ τριετῆ δὲ διαμονὴν ἀποφοιτήσας εἰσήχθη, λαβὼν τὸ σχῆμα τοῦ δοκίμου, εἴς τινα οἶκον μοναστικὸν τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἐν ἡλικίᾳ 19 ἐτῶν. Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου τὸν παρέλαβεν ὡς ἰδιαίτερον γραμματέα ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Καμπραί, Ἐρρῖκος ντὲ Μπέργ, καὶ τὸν ἀπέστειλε μετ᾽ ὀλίγον εἰς Παρισίους, ἵνα ἀποκτήσῃ τὸ πτυχίον τοῦ διδάκτορος τῆς Θεολογίας. Ἀλλ᾽ αἱ ἀνθυγιειναὶ συνθῆκαι τῆς ζωῆς ἐν τῷ Κολλεγείῳ Μονταιγκὺ ἐπέδρασαν τόσον βαθέως ἐπὶ τῆς ὑγείας του, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ, παραιτούμενος τοῦ εὐεργετήματος τῆς δωρεὰν φοιτήσεως, καὶ εὑρέθη αἰφνιδίως ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν βιοπάλην, ἀναγκασθεὶς νὰ κερδήσῃ τὸν ἄρτον του δίδων μαθήματα εἰς ἰδιώτας.

Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ εὐπατρίδης τις Ἄγγλος, ὁ λόρδος Mountjoy, οὗτινος ἡ φιλία ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἔρασμον πολύτιμος καθ᾽ ὅλον του τὸν βίον. Τοῦτον συνώδευσε, κατ᾽ ἀπαίτησίν του, ἐπιστρέφοντα εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ παρέμεινε τρία ὅλα ἔτη, σπουδάζων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης, ὅπου ἐσχετίσθη μὲ ἐκλεκτὴν ὁμάδα ἀνδρῶν ἀνεγνωρισμένης ἀξίας εἰς τοὺς κύκλους τῶν γραμμά-

των, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Λάτιμερ, εἷς τῶν προμάχων τῆς θρησκευτικῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅστις ἐπλήρωσε τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὰς ἀρχάς του διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Καὶ οἱ ἄλλοι, ὡς διανοούμενοι, ἐπεκρότουν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἀναμορφώσεως. Εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ Κόλετ (Colet) πρῶτος ἔδωκεν εἰς τὸν Ἔρασμον τὴν ἰδέαν τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχετύπου τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς σχῆμα βιβλίου, προσιτοῦ εἰς τὸ πλῆθος τῶν λογίων μόνον.

Εἰς τὴν Ὀξφόρδην εἰσήχθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὸ 1497, παραμείνας ἐπὶ τρία ἔτη τελειοποιούμενος εἰς τὴν Λατινικήν, καὶ διδασκόμενος τὴν Ἑλληνικήν, ἥτις δὲν ἀπετέλει μέρος τοῦ τακτικοῦ προγράμματος, ἀλλ᾽ ἐδιδάσκετο εἰς ὀλίγους ἐπὶ πληρωμῇ ἰδιαιτέρων διδάκτρων. Ἡ γλῶσσα ἐκείνη προσεβλέπετο μετὰ δυσπιστίας, ἂν ὄχι μετὰ δυσμενείας, ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ὀξφόρδης, καθότι πᾶν τὸ ὑπενθυμίζον τὴν «Νέαν Μάθησιν» τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων ἐθεωρεῖτο ἐχθρὸν πρὸς τὴν «Παλαιὰν Μάθησιν» τοῦ Μεσαίωνος, ἣν ὁ Παπικὸς κλῆρος ἐφρούρει ζηλοτύπως.

Ἀποφοιτήσας τῆς Ὀξφόρδης, ὁ Ἔρασμος ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην, ὅπου παρέμεινε πέντε ἔτη, περιερχόμενος τὰ πανεπιστήμια τῆς Γαλλίας, Ὁλλανδίας καὶ Φλάνδρης ἀναζητῶν τὰ ἴχνη τῆς ἤδη παρακμαζούσης Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων, ἀλλὰ παντοῦ εὕρισκε τὴν σφραγῖδα τῆς Μεσαιωνικῆς καταθλίψεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, πρὸ παντὸς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λουβαίν. Καθ᾽ ὅλον τὸ πενταετὲς τοῦτο διάστημα συνετηρεῖτο παραδίδων ἰδιωτικὰ μαθήματα, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἐξορίστου βασιλέως τῆς Σκωτίας Ἰακώβου. Ἕτερος πόρος συντηρήσεώς του ἦτο ἡ σύνταξις «Ἀφιερώσεων», ἐκ τῶν συνήθων κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· ταῦτα ἦσαν ἐγκώμια ὑψηλῶν προστατῶν, οἵτινες ἐναβρύνοντο βλέποντες τὸ ὄνομά των προτασσόμενον εἰς σοφὰ ἔργα τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς, καὶ ἤμειβον τὰ ἐγκώμια ταῦτα γενναίως. Αἱ «Ἀφιερώσεις» ὅμως τοῦ Ἐράσμου εἶχον λεπτοτάτην χάριν, ἀποφεύγουσαι τὰς ὑπερβολὰς τῶν συνήθων ἐγκωμίων καὶ μᾶλλον τονίζουσαι τὰς τυχὸν ὁμοιότητας χαρακτῆρος ἢ περιστάσεων μεταξὺ τῶν ἐγκωμιαζομένων καὶ τοῦ ἥρωος τοῦ ἔργου. Δὲν θὰ ἦτο δύσκολον διὰ τὸν Ἔρασμον νὰ εὑρίσκεται εἰς οἰκονομικὴν εὐπορίαν, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ διδάσκῃ ἢ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀφιερώσεων· ἐν τούτοις ἂν καὶ θέσεις καλαὶ τῷ προσεφέροντο εἰς ἡγεμονικὰς αὐλάς, καὶ προτάσεις τῷ ἐγένοντο προχειρίσεως εἰς θέσεις ἐκκλησιαστικάς, ἠρκεῖτο νὰ ἀπαντᾷ, ὅτι προτιμᾷ νὰ ἐργάζεται διὰ νὰ μὴ δεσμεύηται ὁ κάλαμός του.

Μετὰ βραχυτάτην ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εὑρέθη ἐκ νέου εἰς τὴν Ἰταλίαν, δεχθεὶς νὰ συνοδεύσῃ μέχρι Βενετίας τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ ἰατροῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου τοῦ Ζ´ καὶ ταυτοχρόνως πραγματοποιήσας τὸ ὄνειρον τῆς ζωῆς του, νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὴν πηγὴν τῶν Γραμμάτων, ὅπου τὸ πρῶτον ἤνθισεν ἡ Ἀναγέννησις τοῦ 15ου αἰῶνος. Ἐν πρώτοις ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ πτυχίον τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τορίνου, μεθ᾽ ὃ κατῆλθεν εἰς Βενετίαν πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ πρώτου τῶν μεγάλων του ἔργων, τῶν Adagia, ἤτοι Ἀποφθέγματα τῶν σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀνερχόμενα τότε εἰς 800, εἰς τρίτην ὅμως καὶ τετάρτην ἔκδοσιν, ὑπερέβησαν τὰς 4.000. Ἐξέλεξε δὲ τὴν Βενετίαν πρὸς

τοῦτο, λόγῳ τοῦ ἐκεῖ εὐδοκιμοῦντος παγκοσμίου φήμης τυπογραφείου Ἄλδου, πέριξ τοῦ ὁποίου εἶχε συγκεντρωθῆ ὁμὰς τῶν ἐκλεκτοτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς, θιασωτῶν τῆς «Νέας Μαθήσεως», οἵτινες ὑπεστήριζον τὸ δικαίως πεφημισμένον τοῦτο τυπογραφεῖον. Ἐν μέσῳ τῶν διανοουμένων τούτων ὁ Ἔρασμος συνῆλθεν ἐκ τῆς πρώτης του ἀπογοη εύσεως ὡς πρὸς τὴν στασιμότητα τῆς ἐξελίξεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ χώρᾳ, ἥτις ἐγαλούχησε τὴν Ἀναγέννησιν καὶ ἥτις προκάλεσεν τὸ παράπονον ἐκ μέρους του ὅτι «εἰς τὴν Ἰταλίαν σήμερον τὰ γραμματα ἐπάγωσαν».

Κληθεὶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸ 1509 ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου τοῦ Η΄, παρὰ τοῦ φίλου του λόρδου Mountjoy διωρίσθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Κανταβριγίας, ὅπου κατέλαβε δύο ἕδρας, τὴν τῆς θεολογίας τὸ πρῶτον, βραδύτερον δὲ καὶ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν Ἀγγλίᾳ φιλοξενούμενος ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Μώρ, πρωθυπουργοῦ τότε τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου τοῦ Η΄, ἑνὸς τῶν ἐνδοξωτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας, ἔγραψε τὴν περιβόητον σάτιράν του, τὸ «Ἐγκώμιον τῆς Μωρίας» εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐφείσθη οὔτε τῶν πολιτικῶν κομμάτων, οὔτε τοῦ κλήρου, οὔτε τοῦ βασιλέως, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα.

Παρ᾽ ὅλην ὅμως τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Ἔρασμος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς καθηγεσίας του ἕνεκα τοῦ γλίσχρου τῶν ἀποδοχῶν αὐτοῦ˙ «Δὲν εἶναι δυνατόν», γράφει ἐν τῇ βιογραφίᾳ του, «νὰ ζῇ τις ἐξ αὐτῆς τῆς μισθοδοσίας καὶ νὰ ἦναι ταὐτοχρόνως καὶ συγγραφεύς».

Ἀποχαιρετίσας ὅθεν τὴν Ἀγγλίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην, μεταβὰς πρῶτον εἰς Στρασβοῦργον πρὸς ἐκτύπωσιν ἑτέρου ἔργου, τὸ ὁποῖον προητοίμαζε, μεθ᾽ ὃ ἔσπευσεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἐγκατεστάθη μονίμως πλέον, ἐκτιμῶν τὴν φιλελευθέραν ἀτμόσφαιραν μιᾶς κοινωνίας μακρὰν τοῦ φανατικοῦ κλήρου τῆς Φλάνδρας, ἐν μέσῳ παλαιῶν φίλων καὶ νέων ὀπαδῶν, πρὸ παντὸς δὲ ἑλκυσθεὶς εἰς Βασιλείαν ἕνεκα τοῦ ἐκεῖ ἐγκατεστημένου προοδευτικοῦ τυπογραφείου τῶν φίλων του Φρόμπεν καὶ Ἄμερμπαχ, οἵτινες εἶχον ὑψώσει τὴν τυπογραφίαν εἰς περιωπὴν Καλῆς Τέχνης, δημιουργοῦντες οὕτω κέντρον, ἑλκύον τοὺς διανοουμένους ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸ περιβάλλον τοῦτο ὁ Ἔρασμος ἐπελήφθη τοῦ μεγίστου τῶν ἔργων του, τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς Καινῆς Διαθήκης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγκριτωτέρων χειρογράφων ἅτινα ἦσαν προσιτὰ εἰς αὐτόν. Τὸ δὲ ἔργον ἐξῆλθε τῶν πιεστηρίων ἐκείνων ἐν σχήματι βιβλίου, θαῦμα τῆς τυπογραφίας, ὑφ᾽ ὅλας τὰς ἐπόψεις, καὶ θρίαμβος τοῦ ἐκπονήσαντος τὸ κείμενον Ἐράσμου, οὗτινος ἡ φήμη ἦτο ἤδη μεγάλη. Πλῆθος προσφορῶν κατέφθανον εἰς αὐτὸν ἀπὸ παντοῦ (ἕδραι πανεπιστημιακαὶ κλπ.). Ἀλλ᾽ ὅλαι ἀφῆκαν ἀσυγκίνητον τὸν Ἔρασμον, ὅστις ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ: «Δὲν θυσιάζω τὴν ἀτομικήν μου ἀνεξαρτησίαν δι᾽ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου. Προτιμῶ νὰ ἀρχίσω πάλιν νὰ δίδω μαθήματα καὶ νὰ ἦμαι ἐλεύθερος νὰ γράφω»...

Δὲν ἐπένετο ὅμως τότε ὡς ἄλλοτε. Ἐκτὸς τοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον τῷ ἀπέφερεν ἡ πώλησις τῶν βιβλίων του, ἐλάμβανε καὶ ποσὰ γενναῖα παρ᾽ ὑψηλῶν προσώπων, δῶρα εἰς ἀναγνώρισιν τῆς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς Κ. Διαθήκης. Ἐκ δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ 1516—1536 συνεργασίας του μετὰ τῶν φίλων του Φρόμπεν καὶ Ἄμερμπαχ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν λατίνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δύο ἔργων

Ἑλλήνων Πατέρων—τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον (λατινιστὶ) καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐν τῇ πρωτοτύπῳ Ἑλληνικῇ—πρώτης τῶν ἐν Γερμανίᾳ Ἑλλην. ἐκδόσεων—εἶχε γενναίαν ἀπόδοσιν. Αἱ ἀφιερώσεις ἑκάστου τόμου ἦσαν γεγραμμέναι διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἰδίου. Ἄνθρωπος ἰσχυρᾶς θελήσεως καὶ ἀκαταπονήτου ἐνθουσιασμοῦ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὁ Ἔρασμος παρῆγεν εἰς μίαν ἡμέραν ἐργασίαν ὅσην μεγαλειτέρας ἀντοχῆς ἄνδρες θὰ παρῆγον εἰς δύο. Ἀλλ᾽ ἐπῆλθεν ἡ στιγμὴ ὅτε οἱ ἄτρυτοι ἐκεῖνοι κόποι τὸν ἔκαμψαν καὶ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1535 ἔμεινε διαρκῶς κλινήρης, χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ ἐργαζόμενος. Τὰ δύο τελευταῖά του ἔργα ἦσαν φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον «Περὶ τοῦ ἐξαγνισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας» καὶ ἡ ἀναθεώρησις τῆς μεταφράσεως τοῦ Ὠριγένους. Ἀπεβίωσε τὴν 12 Ἰουλίου 1536.

Ὁ Ἔρασμος ἐκρίθη αὐστηρῶς ὑπὸ ἐχθρῶν καὶ φίλων εἰς τὸ ζήτημα τῆς στάσεώς του ἀπέναντι τῆς θρησκευτικῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ 16ου αἰῶνος. Οἱ μὲν Ρ/Καθολικοὶ τὸν ἐθεώρουν προδότην τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὸ σχῆμα ἔφερεν. Οἱ ἰσχυροί του φίλοι—ὁ Πάπας, ὁ Βασιλεὺς Ἑρρῖκος Η΄, ὁ καρδινάλιος Οὔλσεϋ, ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς—τὸν ἐκάλουν νὰ κηρυχθῇ ἀναφανδὸν κατὰ τοῦ Λουθήρου· οἱ δὲ Ἀναμορφωταί, ἐνῷ ἀνεγνώριζον κατὰ πόσον εἶχε συμβάλει εἰς τὸν ἀγῶνά των ἡ θαρραλέα του πολεμικὴ κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐξαχρειώσεως τοῦ κλήρου, αἰτίων τῆς παχυλῆς ἀγνοίας καὶ δεισιδαιμονίας τοῦ λαοῦ, ἀνωμολόγουν ὅμως μετὰ λύπης ὅτι ὁ Ἔρασμος ἐπροτίμα νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀσφαλῆ ἀπόλαυσιν τῶν ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ὑλικῶν ὠφελειῶν, χάριν ἀγῶνος σκληροῦ, ἴσως δὲ καὶ ἀβεβαίας ἐκβάσεως. Παρ᾽ ὅλην αὐτὴν τὴν διαφορὰν τῶν κρίσεων, μιὰ κοινὴ γνώμη ἐπεκράτει τότε τὴν ὁποίαν ἐξέφραζε τὸ λαϊκὸν ἀπόφθεγμα: «Ὁ Ἔρασμος ἐγέννησε τὸ αὐγὸ τῆς Ἀναμορφώσεως καὶ ὁ Λούθηρος τὸ ἐξεκόλαψε».

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὡς ἐκ τῆς ψυχοσυνθέσεως καὶ τῆς νοοτροπίας του ὁ Ἔρασμος ἦτο παρατηρητὴς εὐαίσθητος πρὸς ὅλας τὰς ἔξωθεν ἐντυπώσεις, καὶ ἀμερολήπτως κρίνων τὰ διαμαχόμενα μέρη. Δὲν ἦτο νοῦς φιλοσοφικός, ἀσχολούμενος μὲ ἀφῃρημένας ἰδέας—μὲ δόγματα. Οὐδὲ τῷ ἦτο δυνατὸν νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ μιᾶς ἰδέας. Ἐνῷ τὰς καταχρήσεις τῆς Ἐκκλησίας κατήγγελλε καὶ δριμύτατα ἐκαυτηρίαζε τὰ τρωτὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος, ἐν τούτοις ἐσεβάσθη τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ὡς μνημεῖον τοῦ παρελθόντος. Τοὺς θεολόγους πολεμῶν, δὲν ἔθιγε τὴν θεολογίαν, κυρίως ἴσως, διότι δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συζητήσῃ ἐπὶ δογματικῶν ζητημάτων, ὅπως ποτὲ ἐπεχείρισε νὰ πράξῃ πρὸς τὸν Λούθηρον ἐπὶ τοῦ δόγματος τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Ἔρασμος ἦτο, πρὸ παντός, ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ὁ πρῶτος σχεδὸν ὅστις εἶχεν ἐπιφανῆ ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς καταλύσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ἤλπιζεν ὅτι θὰ κατελύετο τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας διὰ τοῦ λαμπροῦ φωτὸς τῶν γνώσεων, τῶν ὁποίων αὐτὸς ἦτο διαπρύσιος κῆρυξ. Δὲν εἶχε θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἀλλὰ συνετέλεσε τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀσχημιῶν τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας διὰ τῆς δημιουργίας πηγῆς ἐρεύνης τῆς Ἀληθείας, ἐκδώσας τὴν Ἑλληνικὴν Καινὴν Διαθήκην, εἰς σχῆμα καὶ τιμὴν προσιτὴν εἰς τὸ πλῆθος τῶν διανοουμένων τῆς Εὐρώπης.

† ΠΟΛΥΞΕΝΗ Ξ. ΜΟΣΧΟΥ

Μέγα καὶ δυσαναπλήρωτον κενὸν ἠνοίχθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν διὰ τοῦ θανάτου τῆς Πολυξένης Ξ. Μόσχου, συζύγου τοῦ Ποιμένος τῆς Β΄ Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν, αἰδ. κ. Ξενοφῶντος Π. Μόσχου, ἀγούσης τὸ 74ον ἔτος τῆς ἡλικίας της. Ὁ θάνατός της ἐπῆλθε κατόπιν κρίσεως τοῦ καρδιακοῦ νοσήματος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔπασχεν, ὑπῆρξε δὲ χαρακτηριστικὸς τῆς ὅλης ζωῆς της, προκληθεὶς κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς κοπώσεως, εἰς ἣν ἡ μεταστᾶσα ὑπέβαλεν ἑαυτὴν ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου της εἰς τὰς συνήθεις ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀσχολίας της.

Ἐγεννήθη ἐν Κοζάνῃ τῷ 1862. Ὁ πατήρ της, Σταῦρος Μιχαηλίδης, χρηματίσας ἐπί τινα ἔτη διδάσκαλος, ἀκολούθως ἐγένετο κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς τοιοῦτος δὲ εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰς Ἑλλ. Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας Θεσσαλονίκης, Βόλου, Ἰωαννίνων καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ μήτηρ της κατήγετο ἐκ τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας Βότση τῆς Ὕδρας. Κατ᾽ ἀρχὰς ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Παρθεναγωγεῖον Ἀθηνῶν, τὰ δὲ γυμνασιακὰ μαθήματά της ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ πατρός της, καὶ κατόπιν ἐξετάσεων εἰς τὸ Ἀρσάκειον ἔλαβε τὸ πτυχίον της μὲ τὸν βαθμὸν «ἄριστα». Μετὰ τοῦ κ. Ξ. Μόσχου ἐμνηστεύθη τῷ 1881, μεθ᾽ ὃ εἰργάσθη ὡς διδασκάλισσα εἰς τὸ ἐν Κύπρῳ Ἀμερικανικὸν Παρθεναγωγεῖον, καθ᾽ ὃν χρόνον ὁ μνηστήρ της ἐσπούδαζε τὴν Θεολογίαν ἐν Ἐδιμβούργῳ. Τῷ 1885 ἐτέλεσε τοὺς γάμους της, ἔκτοτε δὲ ἐπὶ 52 συναπτὰ ἔτη συνεμερίσθη μετὰ τοῦ συζύγου της τοὺς κόπους καὶ τὰς κακουχίας τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Μετά τινα ἔτη ὑπηρεσίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς Σμύρνην, ὅπου οὗτος προσεκλήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ Ποιμένος τῆς ἐκεῖ Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκεῖ ἡ μεταστᾶσα εἰργάσθη ἐπὶ τριάκοντα ἔτη μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ αὐτοθυσίαν, διευθύνουσα τὴν συμπροσευχὴν τῶν κυριῶν τῆς Ἐκκλησίας, διδάσκουσα εἰς δύο Κυριακὰ Σχολεῖα, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῆς Ἑλλ. Κατοχῆς διευθύνουσα ἰδιαιτέραν προσπάθειαν πρὸς ἀνακούφισιν καὶ πνευματικὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ στρατιωτῶν. Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐλθοῦσα εἰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ συζύγου της ἀφιέρωσε τὰς ὑπολειφθείσας αὐτῇ δυνάμεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς Β΄ ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις συνεπήχθη κυρίως ἐκ τοῦ ἄλλοτε ἐν Σμύρνῃ καὶ Μαγνησίᾳ Ἑλλ. Εὐαγγελικοῦ ποιμνίου. Πεπροικισμένη μὲ ποιητικὴν διάθεσιν ἐποίησέ τινας τῶν ὕμνων, οἵτινες εἶναι σήμερον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἕλλησιν Εὐαγγελικοῖς. Διῆλθε διὰ πολλῶν καὶ σοβαρῶν ἀσθενειῶν, ἐν τῷ μέσῳ ὅμως ὅλων τούτων, καὶ εἰς τὸ πεῖσμα αὐτῶν, μέχρι τῆς τελευταίας αὐτῆς στιγμῆς παρεῖχεν ἑαυτὴν ὑπόδειγμα ἀκαμάτου Χριστιανικῆς δραστηριότητος. Ἀπὸ ὅλων τούτων τὴν ἀνέπαυσεν ὁ Κύριος περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 22ας Δεκεμβρίου 1936.

Εἰς τοὺς οἰκείους τῆς μεταστάσης ἀδελφῆς καὶ ἰδίως εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ ἀγαπητὸν συνεργάτην τοῦ «Ἀστέρος» αἰδεσ. κ. Ξ. Π. Μόσχου ἐκφράζομεν τὴν ἐγκάρδιον ἡμῶν συμπάθειαν.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΣ ΦΩΣ

(Διήγημα)

(συνέχεια καὶ τέλος)

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ἡ λαίδη Ἀγνή, ἡ ὁποία πάντοτε μὲν ἐκοιμᾶτο ἐλαφρά, ἀλλὰ τελευταίως ἐξύπνα μὲ τὸν ἐλάχιστον ἦχον, ἤκουσε τὸ ἐλαφρὸν τρίξιμο τῆς σκάλας καὶ εὐθὺς ἐπήδησε ἀπὸ τὴν κλίνην της καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ μικροῦ· ἀλλ' ἡ κλίνη ἦτο ἄδεια καὶ τὰ ἐνδύματα τοῦ παιδιοῦ ἔλειπον. Ἐννόησε εὐθὺς τί συνέβαινε, καὶ ἐπέστρεψεν ἐν βίᾳ εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ ἤρχισε νὰ ἐνδύεται διὰ νὰ τρέξῃ κατόπιν τοῦ μικροῦ δραπέτου. Ἀλλ' ἡ ἀνησυχία καὶ ὁ φόβος τὴν ἐτάραξαν καὶ τὴν ἔκαμναν νὰ τρέμῃ. Μὲ ὅλην δὲ τὴν προσπάθειάν της νὰ ἑτοιμασθῇ, ἄργησε, καὶ ἕως οὗ νὰ κατεβῇ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ, ὁ Ροβέρτος εἶχε φθάσει εἰς τὸν πύργον, καὶ ἐστάθη εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς θύρας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξήρχετο ζωηρὰ λάμψις φωτὸς ἀπὸ πυρὰν εἰς εἶδος καμίνου, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἓν δοχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνεκάτευε ἕνας γέρων, ἔχων τὰ νῶτά του γυρισμένα πρὸς τὸ μέρος τῆς θύρας. Ὁ Ροβέρτος ἔκαμε ἕνα βῆμα ἐμπρὸς διὰ νὰ πλησιάσῃ τὸν γέροντα, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐστράφη καὶ ἀποτόμως εἶπε: «Τί θέλεις ἐδῶ, μικρέ;» Ἡ φωνή του ἦτο ἀγρία, ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἀγαθὸν καὶ συμπαθητικόν. Ὁ Ροβέρτος ἀπήντησε μὲ εὐγενῆ τρόπον: «Ἦλθα νὰ ἰδῶ τί εἶναι αὐτὸ τὸ μεγάλο φῶς ποῦ καίει κάθε βράδυ, νὰ τὸ πῶ στὴν μητέρα μου, γιὰ νὰ μὴ κοπιάσῃ νἀνέβῃ ἐδῶ πάνω. Ὁ Κύριός μας, ποῦ εἶναι στὸν Οὐρανό, τὸ θέλει νὰ φροντίζω ἐγὼ διὰ τὴν μαμά μου».

Ἡ ὄψις τοῦ γέροντος ἀμέσως ἤλλαξεν, ἐπῆρε μιὰν ἔκφρασιν τρομεράν, ἀνθρώπου ἀπηλπισμένου.

— «Ὁ Κύριος ποῦ εἶναι στὸν Οὐρανό», εἶπε μὲ πικρίαν, «ἐμένα δὲν μ' ἐλυπήθη. Μὲ ἐκτύπησε σκληρά, πολὺ σκληρά! Καὶ ὅμως ἤμουν δικός του κι' ἐγώ».

Ὁ Ροβέρτος συνεκινήθη· ἐπλησίασε τὸν γέροντα καὶ ἐπῆρε τὸ ζαρωμένο χέρι του καὶ ἤρχισε νὰ τὸ χαϊδεύῃ, καὶ νὰ τοῦ λέγῃ: «Μὴ λυπῆσαι· ὁ Θεὸς δὲν εἶναι κακός. Εἶναι ὁ καλός μας Πατέρας!» Δὲν ἐπρόφθασε νὰ εἴπῃ τίποτε περισσότερον διότι ἐκείνην τὴν στιγμὴν μιὰ φωνὴ γνωστή, ὅλο ἀγάπην καὶ συγκίνησιν ἡ φωνὴ τῆς μαμᾶς του, ἠκούσθη ἀπὸ τὴν θύραν, καὶ ὁ Ροβέρτος αἴφνης εὑρέθη εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην.

Τότε ἠκολούθησαν ἐξηγήσεις. Ὁ γέρων ἀνεγνώρισεν τὴν λαίδη Ἀγνήν, τὴν ὁποίαν πολλάκις εἶχεν ἰδεῖ νὰ περνᾷ ἔφιππος ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ μαγαζί του εἰς ἕνα χωριὸ ὀλίγας ὥρας μακράν. Ἐγνώριζε δὲ τὴν καλήν της φήμην εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν—πόσον ἦτο φιλάνθρωπος, καταδεκτικὴ μὲ ὅλους καὶ πόσον δικαία. Τῆς ἐξεμυστηρεύθη τότε πῶς συνέβαινε νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸν πύργον της χωρὶς τὴν ἄδειάν της, καὶ τῆς ἐφανέρωσε τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία τὸν ἀπασχολοῦσεν ἐκεῖ. Πρῶτον ὅμως τῆς διηγήθη τὴν αἰτίαν, ἡ ὁποία τὸν ἔκαμεν ἀπὸ μικρέμπορον μὲ καλὴν σειράν, νὰ γυρίζῃ τὰ χωριὰ διὰ νὰ εὕρῃ ἐργασίαν διὰ τὸ ψωμὶ καὶ μόνον.

Εἶχεν ἕνα υἱόν, καλὸν καὶ ἔξυπνον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐβοήθει εἰς τὸ ἐμπόριόν

του. Ἀλλὰ κακῇ τύχῃ, ἔμπλεξε μὲ μερικοὺς νέους τῆς παλαιᾶς μερίδος τῶν Παπικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγύριζαν καὶ ἐφοβέριζαν τοὺς χωρικούς, ὅτι θὰ κάμουν κίνημα, νὰ φέρουν πάλιν ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν ἐκείνους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐξορίσει ἡ βασίλισσα. Ἂν δὲ καὶ αὐτὰ ἦσαν μόνον λόγια τοῦ ἀέρος, αἱ ἀρχαὶ ἐθεώρησαν καλὸν νὰ τοὺς συλλάβουν ὅλους καὶ κατεδικάσθησαν εἰς φυλάκισιν δέκα ἐτῶν ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Ὁ υἱὸς τοῦ γέροντος ἦτο ἀπ᾽ ἐναντίας τοῦ Εὐαγγελικοῦ δόγματος, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν εἶχε γνῶσιν κανενὸς σχεδίου τῶν συντρόφων του. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπίστευσαν καὶ ἐρρίφθη μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου θὰ ἔμενε δέκα ἔτη, ἐκτὸς ἂν ἐξηγόραζε τὰ πέντε τελευταῖα ἔτη μὲ μεγάλο ποσὸν χρημάτων.

Ὁ γέρων λοιπὸν μεταξὺ ἄλλων προσπαθειῶν ποῦ εἶχε κάμει ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του, ἔτυχε νὰ ὑπηρετῇ εἰς ἕνα χημικόν, ἐξ ἐκείνων ποῦ τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐπίστευον ὅτι ὑπάρχῃ τρόπος νὰ μεταβάλῃ κανεὶς τὰ κοινὰ μέταλλα εἰς χρυσόν Αὐτοὶ οἱ χημικοὶ ὠνομάζοντο ἀλχημισταί· ἡ ἐπιστήμη των ὅμως δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν μεταβολὴν αὐτήν, καὶ ὁ γέρων, ἂν καὶ παρηκολούθησεν ὅλας τὰς ἐργασίας τοῦ κυρίου του καὶ ἔμαθε τὴν συνταγήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιστεύετο ὅτι δύναται νὰ κατασκευασθῇ ὁ χρυσός, δὲν ἠδυνήθη οὔτε ἓν βῆμα περισσότερον νὰ προχωρήσῃ διὰ νὰ εὕρῃ τὴν λύσιν. Ἐγνώριζε τὸν ἐρειπωμένον πύργον καὶ εἶχεν εὕρει ἐκεῖ καταφύγιον ἀσφαλὲς διὰ νὰ κάμῃ ἀπαρατήρητος τὰς ἐργασίας του. Ἀλλ᾽ εἰς μάτην! Ὁ καιρὸς παρήρχετο, τὸ γῆρας τὸν εἶχε καταλάβει καὶ ἡ συμφορὰ τοῦ υἱοῦ του τὸν εἶχε φέρει εἰς ἀπελπισίαν.

Ἡ Λαίδη Ἀγνὴ δὲν ἐχρειάσθη νὰ μάθῃ περισσότερα, διὰ νὰ λάβῃ μίαν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει καλὴν λύσιν τῆς τραγικῆς περιπετείας. Ἐν πρώτοις, ἔπεισε τὸν γέροντα, ὅτι κάθε προσπάθειά του πρὸς παραγωγὴν χρυσοῦ ἦτο ματαία καὶ ἐπιζήμιος δι᾽ αὐτόν. Ἔλαβε τὸν λόγον του, ὅτι θὰ παύσῃ νὰ ἐργάζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἴτε εἰς τὸν πύργον, εἴτε ἀλλοῦ. Καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι ἄν, χωρὶς νὰ χάνῃ περισσότερον καιρόν, λάβῃ τὰ σύνεργά του καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ χωρίον του, καὶ ἐκεῖ μείνῃ ἥσυχος ἕωσοῦ τὸν καλέσῃ αὐτὴ εἰς τὴν ἔπαυλιν, θὰ λάβῃ ὀπίσω τὸν υἱόν του μέχρι τῶν Χριστουγέννων.

Ὁ γέρων δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ τὴν καλὴν αὐτὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλ᾽ ὑπεσχέθη νὰ ἐκτελέσῃ πιστῶς ὅ,τι ἡ κόμησσα τὸν διέταξε, πρὸ παντὸς δὲ νὰ μὴ εἴπῃ εἰς κανένα ἀπολύτως τὰ διατρέξαντα, οὔτε νὰ φανῇ ὅτι ἔχει συνεννόησιν μετ᾽ αὐτῆς. Τότε ἐχωρίσθησαν, ὁ μὲν γέρων διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ χωριό του τὰ ἐργαλεῖα τῆς ἀλχημικῆς πρὶν ἐξημερώσῃ, ἡ δὲ κόμησσα μὲ τὸν μικρὸν Ροβέρτον νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν ἔπαυλιν, ὅπου εὐθὺς ὡς εὑρέθησαν εἰς τὸν κοιτῶνά του, ἐγονάτησαν καὶ ηὐχαρίστησαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν καλὴν ἔκβασιν τῆς νυκτερινῆς ἐκδρομῆς, ζητήσαντες καὶ τὴν Θείαν εὐλογίαν καὶ βοήθειαν ἐπὶ τοῦ νέου διαβήματος ὑπὲρ τοῦ δυστυχοῦς πατρός.

Τὴν ἐπαύριον ἡ Λαίδη Ἀγνὴ ἐδήλωσεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Λονδῖνον διὰ σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Ἀφῆκεν ἐν τάξει τὰς ὑποθέσεις της μὲ τὸν ἐπιστάτην, ἀνέθεσε τὴν φροντίδα τῆς οἰκίας καὶ τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἔμπιστον οἰκονόμον τοῦ πατρός της καὶ ἀνεχώρησε μαζὺ μὲ τὸν Ροβέρτον καὶ δύο πιστοὺς

ὑπηρέτας, οἱ ὁποῖοι ἐκτὸς τῶν ἐφοδίων τοῦ ταξειδίου, ἦσαν καὶ καλῶς ὡπλισμένοι, διότι ἡ χώρα ἦτο ἀκόμη εἰς κατάστασιν ἀνώμαλον καὶ ἐχρειάζοντο δύο ἡμέρας ὅπως μία ἅμαξα μὲ καλοὺς ἵππους διανύσῃ τὸ διάστημα μέχρι τοῦ Λονδίνου.

Ἡ Λαίδη Ἀγνή, ὡς ἐλέχθη, ἦτο οἰκογενείας ἀριστοκρατικῆς, ὁ δὲ πατήρ της εἶχε προσφέρει σημαντικὰς ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν βασίλισσαν Ἐλισάβετ, ὅταν αὕτη ἦλθεν εἰς τὸν θρόνον καὶ ἤρχισε τὸ βαρὺ καὶ δύσκολον ἔργον τοῦ νὰ κυβερνᾷ λαόν, ὅστις μέχρι πρὸ ὀλίγου δὲν ἐγνώριζε ἂν ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν ἢ τὸν Βασιλέα Ἑρρῖκον ὡς κυρίαρχον τῆς ζωῆς καὶ τῆς πίστεώς του.

Ἡ ὑπερήφανος ἀλλ' εὐφυὴς Ἐλισάβετ ἐξετίμα ὡς ἔπρεπε τὸν γηραιὸν ἀριστοκράτην, τὸν συνεβουλεύετο συχνά, καὶ τὴν ὡραίαν του κόρην ὀρφανισθεῖσαν προώρως ἐκ μητρός, ἐκάλει συχνὰ νὰ διέρχεται ἡμέρας τινὰς εἰς τὰ ἀνάκτορα μὲ τὴν συναναστροφὴν τῶν κυριῶν τῆς Αὐλῆς. Ἡ βασίλισσα, ψυχροῦ μᾶλλον χαρακτῆρος καὶ εἰς ἄκρον αὐστηρὰ εἰς τὸ ζήτημα τῶν τύπων καὶ τῆς ἐθιμοτυπίας τῆς Αὐλῆς, ἐχάρη ὅταν ἔμαθε ὅτι ἡ ἀγαπητὴ κόρη τοῦ παλαιοῦ της φίλου ἐπιθυμεῖ νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν της. Τὴν ὑπεδέχθη ἐγκαρδίως καὶ ἔδειξεν ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ γέροντος καὶ τοῦ υἱοῦ του. Περὶ τοῦ μυστηριώδους φωτὸς ἠρώτησε καταλεπτῶς, καὶ τέλος ἐνεθουσιάσθη μὲ τὴν ἀφοβίαν τοῦ μικροῦ Ροβέρτου. «Ἀπαιτῶ νὰ μοῦ τὸν φέρῃς αὔριον νὰ τὸν ἴδω,» εἶπε «καὶ ὅταν μάθῃ τὰ γράμματα τὰ ἰδικά σου, θὰ τὸν βάλω εἰς τὸ καλλίτερον σχολεῖον τῆς Ἀγγλίας ἕως οὗ ἀποφασισθῇ τί στάδιον θ' ἀκολουθήσῃ».

Ἡ Λαίδη Ἀγνή, ἐπιστρέψασα εἰς τὰ ἴδια, ἔστειλε ἕνα τῶν ἀνθρώπων της εἰς τὸ χωρίον τοῦ γέροντος, νὰ τὸν παραλάβῃ καὶ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν ἔπαυλιν.

Ἐκεῖ δὲ τῷ ἐνεχείρισε ἐκ μέρους τῆς βασιλίσσης ἓν καλὸν ποσὸν χρημάτων τὸ τριπλάσιον τῆς ζημίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποστῆ διὰ τὴν ἄδικον φυλάκισιν τοῦ υἱοῦ του καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς μικρᾶς του περιουσίας. Τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν κατέφθασεν ὁ υἱός του ἀπολυθεὶς τῶν φυλακῶν, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ποτήριον τῆς εὐτυχίας τοῦ γέροντος ἦτο πλῆρες.

Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ἡ κόμησσα ἐκάλεσε πλησίον της τὸν γέροντα καὶ τὸν υἱόν του καὶ τοὺς ὑπενθύμισεν, ὅτι ὅλα τὰ εὐεργετήματα αὐτὰ ἦσαν δῶρα τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐπὶ πλέον ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ μέγιστον τῶν δώρων, τὸν Υἱόν του τὸν Μονογενῆ καὶ ἠγαπημένον, διὰ νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἥτις τοὺς ἐξουσίαζε καὶ θὰ τοὺς κατέστρεφεν αἰωνίως. Ἦτο λοιπὸν πρέπον καὶ ἀπαραίτητον νὰ ταπεινωθοῦν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, νὰ ζητήσουν τὴν συγχώρησίν του καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματός του, ὅπως ἀρχίσουν νέαν ζωὴν Χριστιανικήν. Τὴν ἤκουσαν μὲ εὐγνωμοσύνην καὶ ὁ γέρων εἶπεν: «Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ ἐδείξατε εἰς ἐμὲ τὸ Χριστιανικόν σας ἐνδιαφέρον, ἐνόησα πόσον μακρὰν εἶχα ξεπέσει ἀπὸ τὴν προτέραν μου Χριστιανικὴν πίστιν. Τὰς ἡμέρας ὅπου ἐλείπατε ἐπροσηυχήθην ὅπως ποτὲ ἄλλοτε εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν, καὶ νομίζω ὅτι ὁ Θεὸς μοῦ εἰσήκουσε καὶ θὰ δεχθῇ τὴν μετάνοιάν μου, χάριν τοῦ Υἱοῦ Του, ὅστις ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς, ἐκ τῶν ὁποίων νομίζω ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ μεγαλείτερος!»

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

ΑΣ ΑΠΟΡΡΙΨΩΜΕΝ ΠΑΝ ΒΑΡΟΣ

(Πρὸς Ἑβρ. ιβ' 1).

Ὁ Ἀκαβὰ ἦτο ἀρχηγὸς Ἀραβικῆς ληστοσυμμορίας. Αἱ ἀποθῆκαί του ἦσαν πλήρεις ἀπὸ θησαυρούς, τοὺς ὁποίους ἥρπασεν ἢ ἔκλεψεν, ἀλλ' ἡ ψυχή του ἦτο ταραγμένη καὶ ἡ συνείδησίς του διαρκῶς τὸν ἔτυπτε. Μίαν ἡμέραν ἦλθεν εἰς τὸν Μπὲν-Ἀχμέτ, ἕνας Δερβίσης ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἱερότητά του, καὶ ἀπηυθύνθη πρὸς αὐτὸν ὡς ἑξῆς: «Πεντακόσια ξίφη ὑπακούουν εἰς τὸ νεῦμά μου, χιλιάδες σκλάβοι κλίνουν τὸν αὐχένα ἐνώπιόν μου, αἱ δὲ ἀποθῆκαί μου εἶναι γεμάται ἀπὸ ἄργυρον καὶ χρυσόν. Εἰπέ μου, πῶς ἐμπορῶ νὰ προσθέσω εἰς αὐτὰ καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν;». Ὁ Δερβίσης τὸν ὡδήγησε πρὸς ἓν ἀπότομον βουνό, τοῦ ἔδειξε τρεῖς ὀγκώδεις λίθους, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ φορτωθῇ, καὶ τὸν διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Ὁ Ἀκαβὰ μὲ τοιοῦτον φορτίον μόλις ἠδύνατο νὰ κινηθῇ, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὸν ἕναν λίθον.

Ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς δύο ἦτο ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ, ὅθεν ἀπέρριψεν ἕνα ἀκόμη λίθον. Πλὴν καὶ ὁ εἷς μόνον λίθος ἦτο τόσον βαρύς, ὥστε ὁ Ἀκαβὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναβῇ τὸ ὄρος, ὥστε ἀφῆκε καὶ αὐτόν. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, εἶπεν ὁ Δερβίσης εἰς τὸν Ἀκαβά: «Υἱέ μου, ἔχεις τρία μεγάλα βάρη, τὰ ὁποῖα σὲ ἐμποδίζουν νὰ φθάσῃς ἐκεῖ ὅπου ἐπιθυμεῖς. Διάλυσε τὴν ληστοσυμμορίαν σου, ἄφησε ἐλευθέρους τοὺς σκλάβους σου, ἀπόδος τοὺς θησαυρούς σου εἰς ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τοὺς ἀφήρεσες, διότι εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἀνεβῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ βουνὸν μὲ τοὺς τρεῖς ὀγκώδεις λίθους, παρὰ νὰ φθάσῃς σὺ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν μὲ τοιαῦτα βάρη».

Εἰς τοὺς Χριστιανοὺς εἶναι ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πνευματικῆς προόδου, τῆς χρησιμότητος καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς μὲ βάρη τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ φέρουν. Τὰ βάρη αὐτὰ ἐνδέχεται νὰ μὴ ἦναι ἁμαρτωλὰ καθ' ἑαυτά,—πλοῦτος, δύναμις, δόξα καὶ τὰ τοιαῦτα.—Ἐὰν ὅμως καὶ ἐφ' ὅσον τὰ ἀβλαβῆ ταῦτα καθ' ἑαυτὰ βάρη μᾶς ἐμποδίζουν τοῦ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ στάδιον τῆς Χριστιανικῆς ἡμῶν ζωῆς, εἶναι ἀσφαλέστερον καὶ συμφερώτερον δι' ἡμᾶς νὰ τὰ ἀπορρίψωμεν. Ὅσον ἐλαφρότεροι εἴμεθα εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ Χριστιανικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος, τόσον ἀσφαλεστέρα εἶναι ἡ σωτηρία ἡμῶν καὶ βεβαιοτέρα ἡ χρησιμότης ἡμῶν καὶ ἡ πρόοδος. Καὶ τὸ ἀθῳότερον βάρος δύναται ὄχι μόνον νὰ γείνῃ εἰς ἡμᾶς ἐμπόδιον, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρως νὰ μᾶς καταποντίσῃ, ἐὰν ἦναι βάρος, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ βαστάσωμεν.

Μία ὁμὰς Ἄγγλων χρυσωρύχων ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν Αὐστραλίαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἶχεν εἰς τὴν κατοχήν του ἓν δέμα πλῆρες χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον μὲ κόπους πολλοὺς ἀπέκτησαν εἰς τὴν μακρυνὴν χώραν. Ὅταν ἐπλησίασαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς πατρίδος των καὶ ἡ πραγματοποίησις τῶν ὀνείρων των ἐφαίνετο ἐγγύς, ἀγρία θύελλα συνέτριψε τὸ πλοῖόν των, καὶ μία μόνον ὁδὸς ἔμεινε διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς των, ἡ διὰ τοῦ κολυμβήματος. Ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ χρυσωρύχοι ἔδεσαν περὶ τὴν ὀσφύν των τὸ δέμα μὲ τὸν χρυσὸν

καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅλοι ἐπνίγησαν πλὴν ἑνός, ὅστις εἶχε τὴν φρόνησιν νὰ πετάξῃ εἰς τὴν θάλασσαν τὸ δέμα μὲ τὸν χρυσόν.

Ἡ ζωὴ εἶναι πολυτιμωτέρα ὅλων τῶν ὑπαρχόντων καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι πολυτιμωτέρα ὅλων τῶν θησαυρῶν. Ἐὰν ὑπάρχουν βάρη, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐμποδίζουν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας καὶ τῆς προόδου καὶ ἀπειλοῦν νὰ ματαιώσουν τὸν Χριστιανικόν μας ἀγῶνα, ἡ στοιχειώδης φρόνησις μᾶς ἐπιβάλλει νὰ τὰ ἀπορρίψωμεν.

(Περιοδικὸν «Ὁ Ἐπισκέπτης» τῆς Βοστώνης)

ΠΟΙΚΙΛΑ

— ***Τὸ Ἑβραϊκὸν Πανεπιστήμιον τῆς Ἱερουσαλήμ.*** Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἱδρύθη τῷ 1918 εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἡ πλήρης ὀργάνωσίς του διήρκεσεν ἀρκετὰ ἔτη. Τῷ 1925 ἐγκαινιάσθη ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή· τῷ 1935 ἡ Σχολὴ τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῷ 1936 ἡ Ἰατρικὴ Σχολή. Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ περιλαμβάνει ἐκτὸς τῶν ἑδρῶν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας, ἀρχαιολογίας τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, Μεσαιωνικῆς καὶ Νεωτέρας Ἱστορίας, Ἀραβικῆς καὶ Τουρκικῆς φιλολογίας, Αἰγυπτιολογίας, ἱστορίας τοῦ Ἰσλάμ, παιδαγωγικῆς, φιλοσοφίας, Ρωμαντικῶν γλωσσῶν, καὶ σπουδαῖον Ἰνστιτοῦτον Ἑβραϊκῶν σπουδῶν, ἔνθα εἰδικοὶ λόγιοι διδάσκουν τὴν ἱστορίαν τῆς Βίβλου, τὴν Ταλμουδικὴν καὶ Ραββινικὴν φιλολογίαν, τὴν Ἰουδαϊκὴν φιλοσοφίαν καὶ μυστικισμόν, τὴν Ἑβραϊκὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν. Εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν ὑπάρχουν ἕδραι τῶν Μαθηματικῶν, Φυσικῆς, Χημείας, Βοτανικῆς, Ζῳολογίας, Γεωλογίας, Μετεωρολογίας. Ἡ Ἰατρικὴ Σχολὴ ἀκόμη δὲν ὠργανώθη πλήρως, ὑπάρχουν ὅμως ἤδη ἕδραι τῆς Μικροβιολογίας, Βιολογικῆς Χημείας, Φυσιολογίας, Ἀνατομίας, Παθολογίας, Χειρουργικῆς, Μαιευτικῆς κτλ., κτίζεται δὲ καὶ μέγα Νοσοκομεῖον Πανεπιστημιακόν·

Τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ Πανεπιστημίου τούτου ἀνέρχεται σήμερον εἰς 103, ἐξ ὧν 24 τακτικοὶ καθηγηταί, 30 ὑφηγηταὶ καὶ περὶ τοὺς 50 βοηθοί. Οἱ φοιτηταὶ αὐτοῦ κατὰ τὸ λῆξαν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος ἀνῆλθον εἰς 600, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἔλαβον τὴν προπαίδευσιν αὐτῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Γίνονται δεκτοὶ φοιτηταὶ ἀδιακρίτως φυλῆς, θρησκεύματος ἢ ἐθνικότητος. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἀφοῦ ἡ διδασκαλία γίνεται ἑβραϊστί, οἱ πλεῖστοι τῶν φοιτητῶν, ἂν μὴ ἅπαντες, εἶναι Ἰουδαῖοι. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἔχει καὶ βιβλιοθήκην, ἥτις περιλαμβάνει ἤδη ἄνω τῶν 300.000 τόμων.

Εἰς τοὺς συνδρομητὰς καὶ ἀναγνώστας τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς» ὁ Συντάκτης εὔχεται κατὰ τὸ ἀρξάμενον Νέον Ἔτος 1937 πᾶσαν εὐλογίαν καὶ εὐτυχίαν, εἰς δὲ τὴν φίλην πατρίδα εὐημερίαν καὶ προκοπήν.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Μετὰ πολλῆς λύπης ἀναγγέλλομεν εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς συνδρομητὰς τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς» ὅτι, κατόπιν αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ περιοδικοῦ, ἥτις ἀνηγγέλθη ἡμῖν ὑπὸ τῶν τυπογραφείων «Πυρσοῦ», εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ αὐξήσωμεν τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ δρ. 40 εἰς δρ. 50. Οἱ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1936 προπληρώσαντες τὴν συνδρομὴν τοῦ ἔτους 1937 ἀπαλλάσσονται τῆς πληρωμῆς τῆς αὐξήσεως τῶν 10 δρ. Ἐπίσης αἱ συνδρομαὶ ἐξωτερικοῦ καὶ Ἀμερικῆς παραμένουν αἱ αὐταί, λόγῳ τῆς ἐσχάτως ἐπελθούσης ἀνατιμήσεως τοῦ συναλλάγματος.

— Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. ἀνταποκριταί, ὅσοι λαμβάνουν πολλαπλᾶ φύλλα, νὰ ἐξακριβώσουν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον πόσα φύλλα πρέπει νὰ τοῖς ἀποστέλλωμεν μηνιαίως κατὰ τὸ ἔτος 1937, ἵνα μὴ στέλλωνται περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα τοῦ δέοντος.

— Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταί, ὅσοι θὰ ἀνανεώσουν τὴν συνδρομήν των, νὰ μᾶς εἰδοποιοῦν ἐγκαίρως περὶ πάσης ἀλλαγῆς διευθύνσεώς των, ἵνα μὴ τοῖς καθυστερῶνται τὰ φύλλα καὶ συνάμα ἵνα μὴ χάνωνται φύλλα ἀσκόπως.

— Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ νὰ σπεύσουν νὰ ἀνανεώσουν τὰς συνδρομάς των, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ἀποστολὴ τοῦ φύλλου των. Πρὸς εὐκολίαν τῶν κατοικούντων εἰς τὰς κάτωθι πόλεις συνδρομητῶν, αἱ συνδρομαί των δύνανται νὰ καταβληθοῦν εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀνταποκριτὰς ἡμῶν καὶ οὕτω νὰ ἀποφύγουν οἱ συνδρομηταὶ τὴν δαπάνην τῆς ἀποστολῆς. Οἱ ἀνταποκριταὶ οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

*Ἐν **Πειραιεῖ**, ὁ κ. Α. Χίντζογλου, Ἐμπορικὴν Τράπεζαν.*
*» **Θεσσαλονίκῃ**, ὁ κ. Δ. Ἐσιμνόγλου, ὁδ. Ἀκροπόλεως 44.*
*» **Ἰωαννίνοις**, οἱ κ. κ. Τσονίδης καὶ Φερούκας, ἔμποροι.*
*» **Βόλῳ**, ὁ αἰδ. κ. Ι. Προυσσαεύς, Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἐκκλησίαν.*
*» **Κατερίνῃ**, ὁ κ. Χ. Σιδηρόπουλος, ἰατρός.*
*» **Ἀλεξανδρουπόλει**, ὁ κ. Φ. Ζήκας, ὁδ. 14 Μαΐου.*
*» **Χανίοις**, ὁ κ. Κ. Ἀμπατζόγλου, Συνοικίαν Ἁγ. Ἰωάννου.*
*» **Κερκύρᾳ**, ὁ κ. Ἰω. Μπούκης, βιβλιοχαρτοπώλης, ὁδ. Εὐγ. Βουλγάρεως 60*
*» **Βεροίᾳ**, ὁ κ. Χρ. Βαῆς, ὁδ. Μητροπόλεως 23.*
*» **Μιτυλήνῃ**, ὁ κ. Δ Σολογένης, Ἐμπορορραφεῖον Σολογένη.*
*» **Κύπρῳ**, ὁ κ. Β. Κωνσταντινόπουλος, P. O. Box 66, Nicosia.*
*» **Αἰγύπτῳ**, ὁ κ. Κ. Λανίτης, 90 Rue Attarine, Alexandrie.*
*» **Βοστώνῃ**, ὁ κ. Χρ. Τόκας, 25 Ardale St., Roslindale.*
*» **Ν. Ὑόρκῃ**, ὁ κ. Χρ. Μεταξᾶς, Γραφ. Ἀτλαντίδος, 140 West 26th Street.*
*» **Χαρτούμ**, ὁ κ. Γ. Καλλιαντζῆς, P. O. Box 189.*